

ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΕΟΚ : ΕΞΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Τοῦ κ. ΙΩΣΗΦ ΧΑΣΣΙΔ, Ph. D.

Ἐπιστημονικοῦ Ἐρευνητοῦ τοῦ Ι.Ο.Β.Ε. καὶ Εἰδικοῦ Ἐπιστήμονος τῆς ΑΣΟΕΕ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ *

Ἡ μικρὴ αὐτὴ ἐργασία ἐκπονήθηκε στὰ πλαίσια ἑνὸς εὐρύτερου προγράμματος ἐρεύνης γιὰ τὶς ἐπιπτώσεις ποὺ ἡ Ἐνταξὴ τῆς Ἑλλάδας στὴν ΕΟΚ θὰ δημιουργήσει γιὰ τοὺς διάφορους κλάδους τῆς Βιομηχανίας. Ἐνῶ ὅμως ἡ γενικώτερη αὐτὴ ἐρευνητικὴ προσπάθεια περνάει τὰ τελευταῖα τῆς στάδια, θεωρήσαμε σκόπιμο νὰ προβάλλουμε ὀρισμένα ἀπὸ τὰ ἐνδιαφέροντα προκαταρκτικὰ ἀποτελέσματα ὅσον ἀφορᾷ τὶς συνέπειες ἀπὸ τὴ συμπλήρωση τοῦ δασμολογικοῦ ἀφοπλισμοῦ, γιὰ τὶς ἐξαγωγικὲς ἐπιδόσεις τῶν ἑλληνικῶν βιομηχανικῶν προϊόντων. Ὁ σκοπὸς αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς πρωτοβουλίας εἶναι διπλός :

Π ρ ῶ τ ο, νὰ δοθεῖ ἡ εὐκαιρία στὸ εὐρύτερο προβληματιζόμενο κοινὸ - ἐπιστημονικὸ ἢ ὄχι — νὰ ἔρθει σὲ ἐπαφὴ μὲ μιὰ ἀντικειμενικὴ, χωρὶς συστατικὰ πολιτικῆς δεοντολογίας, ἀνάλυση τοῦ κρίσιμου καὶ πολὺ ἐπίκαιρου θέματος τῆς Ἐντάξεως, καὶ

Δ ε ὕ τ ε ρ ο, νὰ προμηθεύσει τοὺς ἀρμόδιους διαμορφωτὲς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, μὲ διαπιστώσεις, ποὺ ἴσως βοηθήσουν στὴ χάραξη μελλοντικῆς βιομηχανικῆς πολιτικῆς καὶ τοὺς διαπραγματευτὲς μας στὴν Κοινότητα μὲ ἐπιχειρήματα, ποὺ ἴσως ἀποδειχθοῦν χρήσιμα¹.

* Γιὰ τὴν σύνθεση τῆς τελικῆς μορφῆς τῆς μελέτης πολλὰ ὀφείλονται στὶς ἀνταλλαγὲς ἀπόψεων καὶ τὶς συζητήσεις μὲ τὸν καθηγητὴ κ Γ. Κουτσουμάρη καὶ τοὺς συναδέλφους ἐρευνητὲς Α. Κορρέ καὶ Ι. Παπαδάκη. Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴν συλλογὴ στατιστικῶν στοιχείων καὶ τὴν ἐπεξεργασία τους ἔγινε ἀπὸ τοὺς Π. Παυλόπουλο καὶ Α. Κουβέλη.

1. Τὸ τελικὸ κείμενο τῆς μελέτης αὐτῆς τελείωσε τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1977. Θέλοντας νὰ προβάλλουμε, ὅσο γινόταν πρὶν ἔγκαιρα, ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματά της ποὺ θεωρήσαμε ὅτι εἶχαν κάποια ἀξία γιὰ τὴν μεθόδευση τῶν διαπραγματεύσεων σὲ θέματα δασμολογικοῦ ἀφοπλι-

Ἡ διάρθρωση τοῦ κειμένου πού διαμορφώθηκε, ἔχει ὡς ἐξῆς :

Στὸ πρῶτο μέρος θὰ παρουσιασθοῦν καὶ θὰ σχολιασθοῦν ὀρισμένες ἐξελίξεις στὸ ἐμπόριο βιομηχανικῶν προϊόντων μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ χωρῶν - μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητας, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Συνδέσεως (Νοέμβριος 1961) μέχρι καὶ τὸ 1975 (πού εἶναι τὸ τελευταῖο ἔτος γιὰ τὸ ὁποῖο διαθέτουμε πλήρη στοιχεῖα).

Στὸ δεῦτερο μέρος θὰ ἀναλυθεῖ ἡ σύνθεση τοῦ δείγματος βιομηχανικῶν προϊόντων, πάνω στὸ ὁποῖο βασίστηκε ἡ ἔρευνα καὶ ἡ μεθοδολογία πού ἀκολουθήθηκε γιὰ τὴν ἀξιολόγηση ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν μέχρι τώρα ἐξαγωγικῶν ἐπιδόσεων καθενὸς ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν προοπτικῶν τους στὸ χῶρο τῆς διευρυμένης Κοινότητος τῶν 10 Κρατῶν. Σπεύδουμε νὰ παρατηρήσουμε ὅτι μέχρις ἕνα σημεῖο ἡ ἀνάλυση αὐτὴ ἀποτελεῖ καὶ σχολιασμὸ τῶν ἀποτελεσμάτων ἀνάλογης μελέτης τῶν προοπτικῶν καὶ τῶν προβλημάτων πού ἐπιφυλάσσονται γιὰ τὴν ἐλληνικὴ βιομηχανία στὶς εὐρωπαϊκὲς ἀγορές, πού ἐξέδωσε πρόσφατα τὸ Γερμανικὸ Ἰνστιτούτο Ἀναπτύξεως (German Development Institute) τοῦ Βερολίνου [9]. Τὰ σημεῖα στὰ ὁποῖα οἱ δύο μελέτες διαφέρουν καὶ ἐκεῖνα στὰ ὁποῖα ἀλληλοσυμπληρώνονται θὰ συζητηθοῦν ἀργότερα. Πρὸς τὸ παρὸν ὅμως, ἀπλῶς θὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἐνῶ σὲ γενικὲς γραμμὲς δὲν ὑπάρχουν οὐσιαστικὲς διαφορὲς μεταξὺ τῶν εὐρημάτων πού θὰ παρουσιασθοῦν ἐδῶ καὶ ἐκείνων τῆς γερμανικῆς μελέτης, ἡ ἐξήγησή τους διαφέρει. Διαφέρει μάλιστα τόσο ριζικὰ ὥστε δημιουργεῖται ἡ ἀνάγκη νὰ ἀναθεωρηθοῦν τὰ συμπεράσματα τοῦ G.D.I. γιὰ τὶς ἐπιπτώσεις πού ὁ πλήρης δασμολογικὸς ἀφοπλισμὸς, ἔναντι τῆς Κοινότητος, θὰ ἔχει γιὰ τὶς ἐξαγωγὲς ἐλληνικῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἐλληνικῆς βιομηχανίας γενικώτερα.

Τέλος, στὸ τρίτο καὶ τελευταῖο μέρος τῆς μελέτης, θὰ ἀριθμηθοῦν τὰ κυριώτερα συμπεράσματα καὶ θὰ ὑποδειχθοῦν τὰ σημεῖα πού πιθανῶς νὰ ἀποτελέσουν κατευθύνσεις γιὰ παράλληλη ἐλληνικὴ ἔρευνα.

I. Ἐξελίξεις στὴν ἀξία καὶ τὴν σύνθεση τοῦ ἐμπορίου Ἑλλάδος - ΕΟΚ (1962 - 1975)

Προηγούμενες ἀναλύσεις τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ ΕΟΚ ἔχουν παρουσιάσει σὲ μεγάλη λεπτομέρεια τὶς ἐξελίξεις γιὰ τὴν περίοδο πού μᾶς ἐνδιαφέρει, στὴν κίνηση, τὴν διάρθρωση καὶ τὴν γεωγραφικὴ κατανο-

μοῦ, τὴν κυκλοφορήσαμε, στὶς ἀρχὲς τοῦ 1978, σὲ ἕναν περιορισμένο ἀριθμὸ ἀντιγράφων. Ἡ παρουσίασή της σὲ εὐρύτερη κλίμακα ἀκολουθεῖ τὴν δημοσίευση τῆς Ἐκθέσεως τοῦ IOBE μὲ τίτλο : «Ἑλληνικὴ Βιομηχανία καὶ ΕΟΚ : Προκαταρκτικὲς Διαπιστώσεις γιὰ Θέματα Διαπραγματεύσεων καὶ Ἐσωτερικῶν Προσαρμογῶν» (Μάρτιος 1978), πού παρουσίασε ὀρισμένα προκαταρκτικὰ συμπεράσματα τῆς ἐρευνητικῆς προσπάθειας πού ἀναφέραμε πιὸ πάνω.

μη του εξαγωγικού και εισαγωγικού εμπορίου¹. Η γενική εικόνα παρουσιάζεται στον Πίνακα 1. Με έτος βάσεως το 1962 (έτος έναρξης της ισχύος της Συμφωνίας Συνδέσεως) ο δείκτης αξίας των εισαγωγών της Ελλάδος από τα 6 ιδρυτικά κράτη - μέλη της ΕΟΚ ήταν το 1975 : 646,5 (έναντι 758,8 για το σύνολο των εισαγωγών), ενώ ο αντίστοιχος δείκτης αξίας των ελληνικών εξαγωγών προς τις ίδιες χώρες, πάλι με 1962 = 100, ήταν 1.133,9 (916,5 για το σύνολο των εξαγωγών).

Ενώ στον τομέα των γενικών εξελίξεων μιὰ καινούργια παρουσίαση των στατιστικών στοιχείων δεν θά είχε πολλά να προσθέσει, πολύ πιο ενδιαφέρονσα είναι μιὰ εξέταση πρώτα των εξελίξεων στον προσανατολισμό και την προέλευση

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Δείκτης εξελίξεως αξίας εξωτερικού εμπορίου Ελλάδος - ΕΟΚ, 1962 - 75

ΕΤΗ	Είσαγωγές		Έξαγωγές	
	Σύνολο εισαγ.	Εισαγωγές από ΕΟΚ (6)	Σύνολο εξαγωγ.	Έξαγωγές προς ΕΟΚ (6)
1962	100,0	100,0	100,0	100,0
1963	114,7	105,4	116,7	107,1
1964	126,2	123,3	124,1	130,0
1965	161,7	154,4	131,9	137,5
1966	174,7	165,9	163,3	162,4
1967	169,2	173,6	199,2	225,3
1968	198,5	199,8	188,1	251,0
1969	227,3	220,2	222,7	281,6
1970	279,2	260,7	258,5	332,1
1971	299,2	295,2	266,3	359,6
1972	334,5	365,0	350,3	478,7
1973	494,2	497,9	580,8	774,0
1974	625,3	624,4	816,5	1.002,9
1975	758,8	646,5	916,5	1.133,9

Πηγή: OECD, Foreign trade statistics, Country summaries, series B (διάφορα τεύχη).

1. Ίδιαίτερα αναλυτική από στατιστικής τουλάχιστον άποψως, είναι ή μελέτη του Π. Ι. Ηλιοπούλου [12]. Μία εξίσου ενδιαφέρουσα, αλλά πιο συνοπτική παρουσίαση των εξελίξεων, στην ελαφρώς μικρότερη περίοδο 1962 - 1972, περιλαμβάνεται και στο άρθρο του G. J. Kalamotousakis [13].

των ελληνικών εξαγωγών και εισαγωγών αντίστοιχως (πάντοτε σε σχέση με την Κοινότητα) και δεύτερο, και ακόμα πιό ενδιαφέρον, στην διάρθρωσή τους αναλόγως τύπου προϊόντων (τά σχετικά στοιχεία παρουσιάζονται στον Πίνακα 2).

Από τις συνολικές εισαγωγές των 21 δισεκ. δρχ. που ή χώρα μας πραγματοποίησε το 1962, 43% προήρχοντο από τα 6 ιδρυτικά κράτη - μέλη της Κοινότητας, 13% από τα τρία κράτη (Αγγλία, Δανία, Ίρλανδία) που προσεχώρησαν στην Κοινότητα αργότερα και τέλος 44% από άλλες «τρίτες» χώρες. Τα μερίδια στις εισαγωγές για την κατηγορία των βιομηχανικών προϊόντων ήσαν, για τις δύο πρώτες κατηγορίες χωρών, αρκετά μεγαλύτερα (53% και 15% αντίστοιχως) ενώ για τις «τρίτες» χώρες ήταν πολύ μικρότερο (30%)¹. Ίδιαίτερα μεγάλα ήσαν, για τις 9 χώρες που σήμερα αποτελούν την Κοινότητα, τα μερίδια που καταλάμβαναν στις ελληνικές εισαγωγές Χημικών προϊόντων και Μηχανημάτων και ύλικού μεταφορᾶς (74% και 72% του συνόλου εισαγωγών των κατηγοριών αυτών), ενώ για τις άλλες δύο κατηγορίες βιομηχανικών προϊόντων (βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κυρίως κατά πρώτη ύλη και διάφορα βιομηχανικά είδη) τα αντίστοιχα μερίδια ήσαν μεγαλύτερα του 66 τοις εκατό. Διαπιστώνουμε με άλλα λόγια, ότι ήδη από το 1962 τα 9 κράτη της Κοινότητας με τις σημερινές διαστάσεις, ήσαν οί κύριοι προμηθευτές εισαγομένων στην ελληνική αγορά προϊόντων, ιδίως των βιομηχανικών.

Συνεχίζοντας με την παρουσίαση της καταστάσεως που το ελληνικό εξωτερικό εμπόριο παρουσίαζε το 1962, θα εξετάσουμε τώρα τον προσανατολισμό των ελληνικών εξαγωγών.

Από τις συνολικές εξαγωγές αξίας 7,5 δισεκατ. δρχ. που πραγματοποίησε ή Έλλάς το 1962, τα 36% κατευθύνθηκαν στις 6 χώρες της ΕΟΚ, 10% στην ομάδα των τριών μετέπειτα μελών της, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό (54%) προσανατολίστηκε προς «τρίτες» χώρες. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, ή Κοινότητα των 6, ενώ από άποψews εισαγωγών κατελάμβανε την θέση του βασικού προμηθευτού της ελληνικής αγοράς, περιορίζεται στη θέση του δεύτερου κυριώτερου πελάτου ελληνικών εξαγομένων προϊόντων.

Η απόσταση αυτή διευρύνεται αν κανείς περιορίσει την εξέταση στα εξαγομένα βιομηχανικά προϊόντα. Η αναλογία των ποσοστών εξαγομένων βιομηχανικών προϊόντων που κατευθύνοντο προς την Κοινότητα της εποχής εκείνης, προς εκείνα που προσανατολίζοντο προς τις υπόλοιπες, εκτός ΕΟΚ, χώρες, κυμαίνεται μεταξύ maximum (1 προς 2,3) για την κατηγορία των χημικών προϊόντων και minimum (1 προς 27,1) για τα μηχανήματα και ύλικό μεταφορᾶς. Το γεγονός ότι για τις ίδιες αυτές κατηγορίες ή Κοινότης το 1962 ήταν ο μεγαλύτερος προμηθευτής μας και συγχρόνως ο μικρότερός μας πελάτης, ήταν βέβαια

1. Σαν «βιομηχανικά» προϊόντα θεωρούμε για τους σκοπούς αυτούς της μελέτης, τα προϊόντα των κατηγοριών 5 έως 8 της Αναθεωρημένης Ταξινομήσεως Διεθνούς Εμπορίου (ΤΤΔΕ ή SITC).

Α. Κατανομή της αξίας του Έλληνικού Έξωτερικού

Προέλευσις Προορισμός	ΕΙΣΑΓΩΓΑΙ										
	Σύνολον προϊόντων		Βιομηχαν. προϊόντα		5		6		7		8
	1962 %	1975 %	1962 %	1975 %	1962 %	1975 %	1962 %	1975 %	1962 %	1975 %	1962 %
ΕΟΚ τών 6	43,3	36,9	55,1	53,2	64,4	70,7	55,8	51,1	52,4	49,4	54,4
Άγγλία	13,1	5,6	15,3	7,6	9,2	7,4	10,4	5,6	19,8	8,4	11,7
Δανία											
Ίρλανδία											
ΕΟΚ τών 9	56,4	42,5	70,4	60,8	73,6	78,1	66,2	56,7	72,2	57,8	66,1
«τρίτες χώρες»	43,6	57,5	29,6	39,2	26,4	21,9	33,8	43,3	27,8	42,2	33,9
ΣΥΝΟΛΟΝ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Β. Διάρθρωση της αξίας του Έλληνικού Έξωτερικού

	100,0	100,0	90,8	87,2							
ΕΟΚ τών 6			100,0	100,0	16,3	19,0	29,2	21,9	50,3	54,7	4,2
Άγγλία	100,0	100,0	83,0	82,2	8,4	13,9	19,7	16,7	68,6	64,9	3,3
Δανία											
Ίρλανδία											
ΕΟΚ τών 9			100,0	100,0	14,6	18,4	27,1	21,2	54,2	56,0	4,1
«Τρίτες χώρες»	100,0	100,0	48,6	41,4							
			100,0	100,0	12,4	8,0	32,9	25,1	49,8	63,5	4,9
	100,0	100,0	71,4	60,6							
ΣΥΝΟΛΟΝ			100,0	100,0	14,0	14,3	28,8	22,8	52,9	58,9	4,3

Όρισμοί κατηγοριών βιομηχανικών προϊόντων : 5 Χημικά προϊόντα

6 Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κυρίως κατά
πρώτην ύλην

ΚΑΣ 2

Ἐμπορίου ἀναλόγως προελεύσεως καὶ προορισμοῦ

		ΕΞΑΓΩΓΑΙ											
		Σύνολον προϊόντων		Βιομηχαν. προϊόντα		5		6		7		8	
1975	1962	1975	1962	1975	1962	1975	1962	1975	1962	1975	1962	1975	1962
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
58,1	36,1	44,2	15,6	43,7	25,8	42,1	18,0	41,3	1,2	23,6	6,0	60,2	
8,5	10,0	5,5	17,1	2,3	14,4	1,5	3,0	2,5	66,3	3,4	6,2	1,9	
66,6	46,1	49,7	32,7	46,0	40,2	43,6	21,0	43,8	67,5	27,0	12,2	62,0	
33,4	53,9	50,3	67,3	54,0	59,8	56,4	79,0	56,2	32,5	73,0	87,8	38,0	
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Ἐμπορίου ἀναλόγως τύπου προϊόντων.

	100,0	100,0	4,8	47,4									
4,4			100,0	100,0	36,7	11,7	58,4	56,6	1,4	4,4	3,5	27,3	
	100,0	100,0	18,9	19,8									
4,5			100,0	100,0	18,8	8,0	9,0	64,0	68,8	12,0	3,4	16,0	
	100,0	100,0	7,9	44,3									
4,4			100,0	100,0	27,4	11,5	32,6	57,0	36,6	4,8	3,4	26,7	
	100,0	100,0	13,8	51,4									
3,4			100,0	100,0	19,8	12,7	59,6	62,3	8,6	11,0	12,0	14,0	
	100,0	100,0	11,1	47,9									
4,0			100,0	100,0	22,3	12,2	50,8	59,8	17,7	8,2	9,2	19,8	

7 Μηχανήματα καὶ ὕλικὸν μεταφορῶν

8 Διάφορα βιομηχανικὰ εἶδη

τὸ συνδυασμένο ἀποτέλεσμα τῆς μικρῆς σχετικὰ δυναμικότητας τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τοῦ συγκριτικοῦ πλεονεκτήματος κόστους παραγωγῆς τῶν Εὐρωπαϊῶν παραγωγῶν σὲ σχέσηη μὲ τοὺς Ἕλληνας.

Ἡ διαδικασία τῆς ἀμοιβαίας (ὄχι ὁμως καὶ ἰσομεροῦς) καταργήσεως τῶν δασμῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Κοινῆς Ἀγορᾶς ποὺ ὀρίστηκε ἀπὸ τὴ Συμφωνία Συνδέσεως, ἦταν φυσικὸ νὰ ἔχει ἐπιπτώσεις καὶ στὴν κατανομὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ποὺ ὁμως, ὅπως θὰ ἐξηγήσουμε ἀμέσως, ἦταν πολὺ διαφορετικῆς ἐντάσεως στὴν κατανομὴ τῶν ἑλληνικῶν ἐξαγωγῶν ἀπ' ὅτι στὴν κατανομὴ τῶν εἰσαγωγῶν μας.

Ἡ ἔντονη παρουσία τῶν κοινοτικῶν παραγωγῶν στὶς ἀγορὲς μας συνεχίστηκε χωρὶς νὰ παρουσιάζεται, τὸ 1975 τουλάχιστον, καμμιά ἰδιαίτερη ἐπίδραση ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τὸ 1962 μέχρι σήμερα, γιὰ πολλὰ προϊόντα ποὺ εἰσάγονται ἀπὸ τὴν ΕΟΚ ἔχουν (ἀπὸ τὸ Νοέμβριο τοῦ 1974) καταργηθεῖ τελείως οἱ δασμοὶ εἰσαγωγῆς, ἐνῶ γιὰ τὰ ὑπόλοιπα ἔχουν μειωθεῖ κατὰ 52%.

Στὸ Διάγραμμα 1 παρουσιάζουμε, γιὰ τὴν περίοδο 1962 - 1975, τὴν σχέσηη μεταξὺ τοῦ δείκτη ἐξελίξεως τῆς ἀξίας τῶν ἑλληνικῶν εἰσαγωγῶν ἀπὸ τὰ 6 ἰδρυτικὰ κράτη - μέλη τῆς ΕΟΚ καὶ τοῦ ἀντίστοιχου δείκτη γιὰ τὸ σύνολο τῶν εἰσαγωγῶν (1962 = 100)¹. Εἶναι φανερό, ὅτι σὲ ὅλη τὴν διάρκεια τῆς περιόδου οἱ εἰσαγωγές μας ἀπὸ τὴν ΕΟΚ τῶν 6 (ἰδίως γιὰ τὸ σύνολο τῶν προϊόντων ἀλλὰ σὲ μικρότερο βαθμὸ καὶ γιὰ τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα), ἐξελίχτηκαν μὲ ρυθμὸ ποὺ δὲν διέφερε συστηματικὰ ἀπὸ τὸν ρυθμὸ ἐξελίξεως τοῦ συνόλου τῶν εἰσαγωγῶν μας.

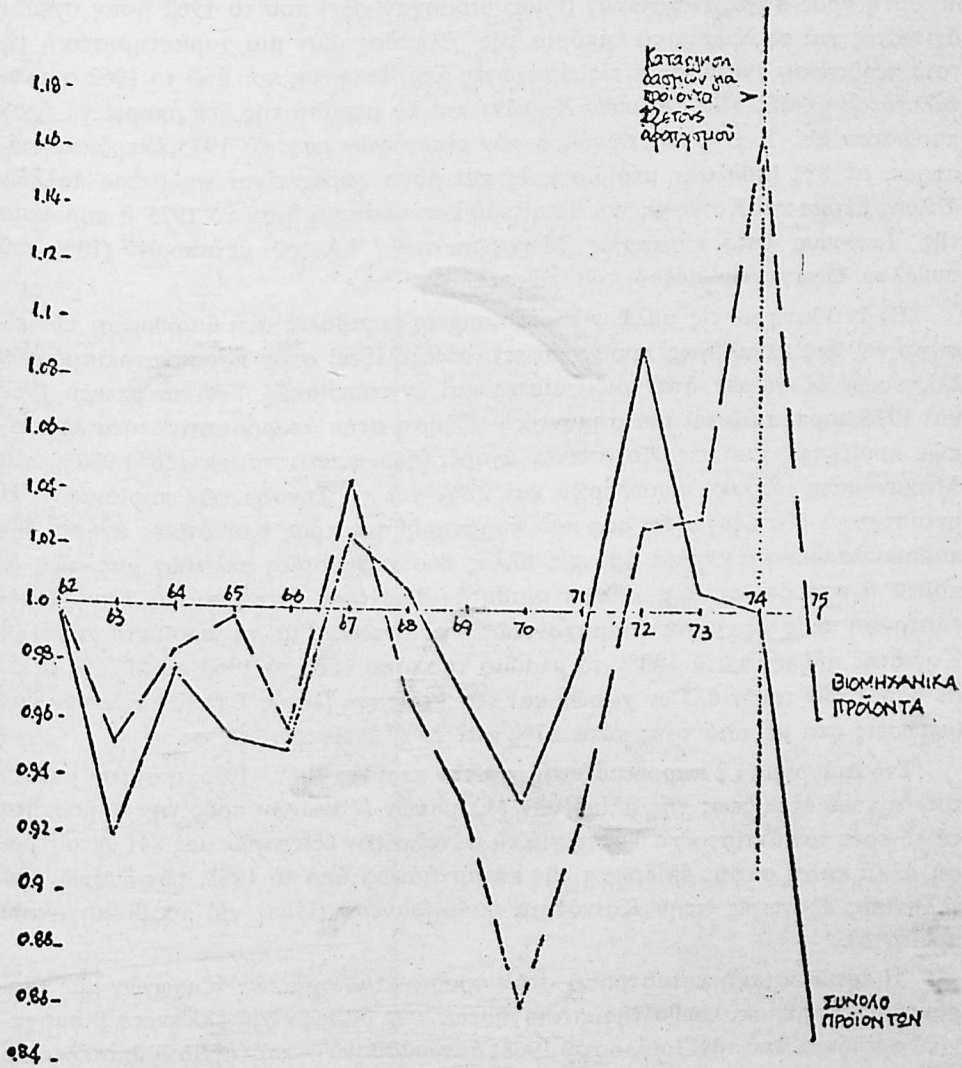
Δὲν ὑπάρχει βέβαια τρόπος νὰ διαπιστωθεῖ κατὰ πόσο καὶ πῶς θὰ διέφερε ἡ εἰκόνα τοῦ 1975 ἀν ἡ Σύνδεση δὲν εἶχε πραγματοποιηθεῖ, οὔτε σὲ ποῖο βαθμὸ ἐπέδρασε ἡ ὑποκατάσταση δασμολογικῶν ἀπὸ μὴ δασμολογικὰ ἐμπόδια γιὰ εἰσαγωγές προϊόντων (πίνακες, εἰδικές ἄδειες, ποσοστῶσεις, ἔμμεση φορολογία κ.λπ.). Πάντως, ὅπως καὶ παραπάνω τονίστηκε, τὰ μερίδια τῶν εἰσαγωγῶν ἀπὸ χῶρες τῆς Κοινότητος, ἀν καὶ μειωμένα γιὰ ὅλες σχεδὸν τὶς κατηγορίες προϊόντων, παρέμειναν μεγάλα.

Ἰδιαίτερα ὠστόσο αἰσθητὴ παρουσιάζεται ἡ μείωση στὸ μερίδιο τῶν εἰσαγωγῶν ἀπὸ τὴν Κοινότητα τῶν ἔξι γιὰ τὸ σύνολο τῶν προϊόντων (15% μείωση), ἐνῶ γιὰ τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα ἡ μείωση εἶναι κατὰ πολὺ μικρότερη (μόνο 3%). Μεταξὺ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, ἡ παρουσία τῶν Κοινοτικῶν παραγωγῶν μεταξὺ τῶν προμηθευτῶν μας, αὐξήθηκε γιὰ τὴν κατηγορία τῶν χημικῶν προϊόντων καὶ τὰ «διάφορα βιομηχανικὰ εἶδη» (κατὰ 10% καὶ 7% ἀντιστοίχως), ἐνῶ ἀντίθετα μειώθηκε γιὰ τὰ βιομηχανικὰ εἶδη τῆς κατηγορίας 6 (Προϊόντα, ταξινομημένα κυρίως κατὰ πρώτη ὕλη) καὶ γιὰ τὰ Μηχανήματα / Ὑλικὸ μεταφορῶν. Ὅπως ἀναφέρθηκε καὶ πιὸ πάνω, οἱ μεταβολές αὐτὲς στὴ διάρθρω-

1. Ἡ σχέσηη ἰσοῦται πρὸς τὸ πηλίκο τῶν ἀντιστοίχων δεικτῶν ἐξελίξεως (Βλέπε Πίνακα 1 γιὰ τὸ σύνολο τῶν προϊόντων).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Σχέση εξέλιξης ελληνικών εισαγωγών από ΕΟΚ (6) προς την εξέλιξιν για το σύνολον τών εισαγωγών (1962 = 100)

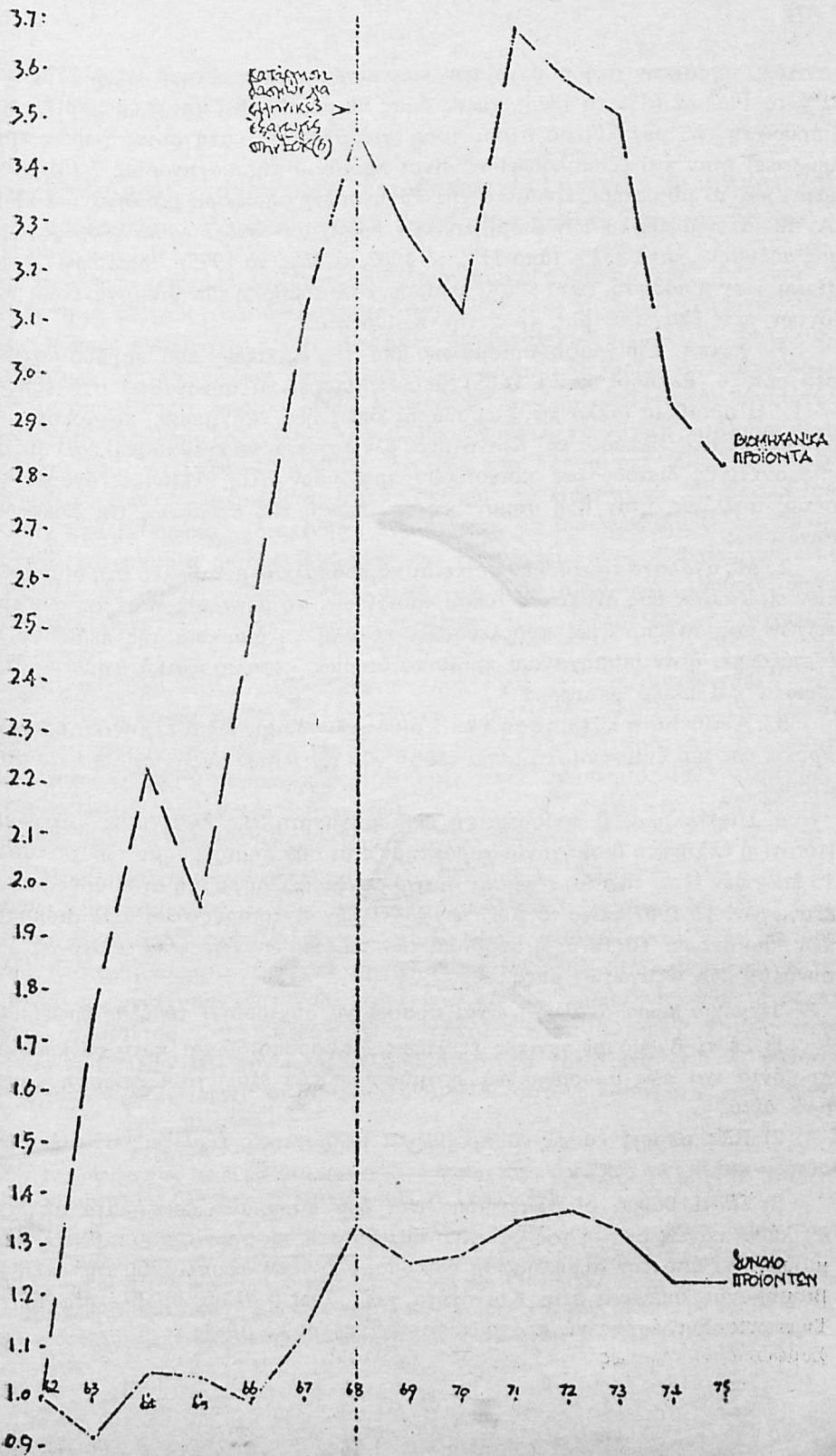
ση των ελληνικών εισαγωγών αναλόγως προελεύσεως, δέν φανερώνουν καμμιά έντονη επίδραση τής καταργήσεως των δασμών για τα Κοινοτικά προϊόντα. Η Κοινότης ήταν και παραμένει (με ή χωρίς δασμούς) ό κυριώτερος προμηθευτής μας σέ βιομηχανικά κυρίως προϊόντα. Παράλληλα, ή κάποια μείωση τής διεισδύσεως της για όρισμένα προϊόντα (πού συνοδεύτηκε από παράλληλη αύξηση του μεριδίου των εισαγωγών προελεύσεως «τρίτων» [χωρών] θά πρέπει, μέχρι σ' ένα σημείο, νά όφείλεται και στη στροφή που πραγματοποιήθηκε στην περίοδο αυτή πρός πηγές εισαγωγών (ιδίως βιομηχανικών) που τό 1962 ήσαν σχεδόν άγνωστες για τό έξωτερικό έμπόριο τής Ελλάδος. Σάν μιá χαρακτηριστική τέτοια περίπτωση αναφέρουμε τις εισαγωγές από Ίαπωνία, που ένώ τό 1962 συγκαταλεγόταν μεταξύ των «Λοιπών Χωρών» και τό μερίδιό της δέν μπορεί νά ήταν παραπάνω από 2 - 3% του συνόλου των εισαγωγών μας, τό 1975 ύπερδιπλασιάστηκε, σέ 8% (πού σάν μερίδιο μιås και μόνο χώρας είναι ψηλότερο πολλών άλλων, άκόμα και Κοινοτικών). Ίδιαίτερα έντυπωσιακή ήταν τό 1975 ή παρουσία τής Ίαπωνίας στις εισαγωγές Μηχανημάτων / Ύλικού μεταφορών (18% του συνόλου εισαγωγών αυτού του είδους).

Σέ αντίθεση με τις μάλλον περιορισμένες μεταβολές στη διάρθρωση των εισαγωγών μας (αναλόγως προελεύσεως), οι εξέλιξεις στον προσανατολισμό των ελληνικών εξαγωγών ήταν ριζικώτατες και έντυπωσιακές. Γενικά, μεταξύ 1962 και 1975 παρουσιάζεται μιá σημαντική αύξηση στην άπορροφητικότητα ελληνικών προϊόντων από τις Κοινοτικές άγορές, που κυμαίνεται μεταξύ 1.900% για Μηχανήματα / Ύλικό μεταφορών και 22% για τό Σύνολο των προϊόντων. Η μεταστροφή των εξαγωγών μας που παρατηρήθηκε πρός Κοινοτικές άγορές δέν παρουσιάστηκε για καμμιά από τις άλλες δύο κατηγορίες πελατών μας, των όποιων ή σπουδαιότητα μειώθηκε αισθητά. Ίδιαίτερα έντυπωσιακή ήταν ή μεταστροφή στις εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων. Για τα προϊόντα αυτά, ή Κοινότης αύξησε κατά 180% τό μερίδιό της (άπό 16% τό 1962 σέ 44% τό 1975) σέ βάρος των τριών άλλων χωρών και των «τρίτων» (έκτός Ε.Ο.Κ.) πελατών μας (μειώσεις στα μεριδιά τους κατά 87% και 20% αντίστοίχως).

Στό Διάγραμμα 2 παρουσιάζεται, για την περίοδο 1962 - 1975, ή σχέση μεταξύ του δείκτη εξέλιξεως τής αξίας των ελληνικών εξαγωγών πρός την Κοινότητα των 6 πρός τον αντίστοιχο δείκτη για τό σύνολο των εξαγωγών μας. Η μεταστροφή, αλλά και ή σαφής επίδραση τής καταργήσεως, από τό 1968, των δασμών για ελληνικές εξαγωγές στην Κοινότητα είναι φανερή (ιδίως για τα βιομηχανικά προϊόντα).

Η έντυπωσιακή μεταστροφή στον προσανατολισμό των εξαγωγών μας (χαρακτηριστικό έπακόλουθο τής καταργήσεως των δασμών για ελληνικά βιομηχανικά προϊόντα από τον Ίούλιο του 1968) συνδυάστηκε — σάν αίτιο ή άποτέλεσμα, χωρίς νά μπορούμε νά μετρήσουμε την σχετική συμβολή του ένός ή άλλου — και με μιá έντυπωσιακή αναδιάρθρωση του έμπορίου από άποψεως εισαγομένων, αλλά κυρίως εξαγομένων, προϊόντων (βλ. Πίνακα 2Β). Η συμμετοχή των βιομη-

Σχέση εξέλιξης ελληνικών εξαγωγών προς ΕΟΚ (6) προς την εξέλιξη για το σύνολο των εξαγωγών (1962 = 100)

χανικών προϊόντων στο σύνολο των εισαγωγών μας μειώθηκε κατά 15% (από 71% το 1962 σε 61% το 1975), χωρίς όμως να μεταβληθεί και η έσωτερική τους διάρθρωση. Το μεγαλύτερο μέρος τους (για όλες τις κατηγορίες χωρών προελεύσεως) ήταν και εξακολουθεί να είναι προϊόντα της κατηγορίας 7 (Μηχανήματα) και το μικρότερο προϊόντα της κατηγορίας «Διάφορα βιομηχανικά είδη». Αντίθετα, η συμβολή των βιομηχανικών προϊόντων στο σύνολο των εξαγωγών μας αυξήθηκε κατά 332% (από 11% το 1962 σε 48% το 1975). Ίδιαίτερα έντυπιακή ήταν η αύξηση, κατά 900% περίπου, στη συμβολή των βιομηχανικών προϊόντων στις εξαγωγές μας προς την Κοινότητα.

Η γενική περιγραφή ορισμένων από τις εξελίξεις που παρουσιάστηκαν στο μεταξύ Ελλάδος και Ε.Ο.Κ. εμπόριο μπορεί να συνοψιστεί στα εξής :

1. Η άμοιβαία (άλλα και έτεροβαρής όπως ήδη εξηγήσαμε) κατάργηση των δασμών μεταξύ Ελλάδος και Κοινότητας δεν φαίνεται να έχει προκαλέσει αύξηση της σχετικής διεισδύσεως κοινοτικών προϊόντων στις ελληνικές αγορές, πού, ούτως ή άλλως, ήταν ήδη σημαντική την εποχή της συνάψεως της Συμφωνίας Συνδέσεως.

2. Με ανάλογο τρόπο, δεν φαίνεται να προκάλεσε μεταβολές στη διάρθρωση των εισαγωγών μας αναλόγως τύπου προϊόντων. Το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών μας, ανεξαρτήτως προελεύσεως, σε όλη τη διάρκεια της περιόδου που εξετάζουμε, ήταν βιομηχανικά προϊόντα (κυρίως κεφαλαιουχικά αγαθά — μηχανήματα και ύλικό μεταφορών).

3. Αντίθετα, η κατάργηση των Κοινοτικών δασμών για ελληνικά προϊόντα, προκάλεσε μιὰ έντυπιακή μεταστροφή των εξαγωγών μας προς τις Κοινοτικές αγορές.

4. Παράλληλα, η προοδευτική εκβιομηχάνιση της ελληνικής οικονομίας (τό ότι η ελληνική βιομηχανία χαρακτηρίζεται σαν δημιουργήμα των τελευταίων 15 ετών δεν είναι τυχαίο) είχε σαν άμεση συνέπεια μιὰ ριζική αναδιάρθρωση των εξαγωγών. Το 1962, μόνο το 10% των εξαγωγών αντιπροσώπευε αξία βιομηχανικών προϊόντων. Το 1975, η συμβολή των τελευταίων είχε φθάσει στο 50% του συνόλου των εξαγωγών μας.

Η μέχρι τώρα ανάλυση είναι φυσικό να δημιουργεί τα εξής ερωτήματα :

1) Σε τί βαθμό οι γενικές εξελίξεις διαφοροποιούνται κατά συγκεκριμένα προϊόντα και πώς μπορούμε να εκτιμήσουμε την εξαγωγική επίδοση καθενός από αυτά;

2) Πώς μπορεί κανείς να προβλέψει μελλοντικές εξελίξεις στις επιδόσεις αυτές; και

3) Σε τί βαθμό οι απαντήσεις στα δύο παραπάνω ερωτήματα αλλάζουν, αν λάβει κανείς υπόψη του και την αύξηση στις εισαγωγές που πιθανώς θα δημιουργηθεί από την συμπλήρωση του δασμολογικού αποπλισμού της ελληνικής βιομηχανίας απέναντι στην Κοινότητα, πού ούτως ή άλλως προβλέπεται από την Συμφωνία Συνδέσεως να πραγματοποιηθεί μέχρι το 1984;

Οί απαντήσεις στα 3 αυτά ερωτήματα είναι το αντικείμενο του δεύτερου μέρους της μελέτης.

II. Έκτίμηση έξογαγωγικών επιδόσεων ελληνικών βιομηχανικών προϊόντων. Το θεωρητικό υπόβαθρο και η εφαρμογή του

Η έρευνά μας περιορίζεται στα βιομηχανικά προϊόντα γιατί γι' αυτά (σε αντίθεση με τα γεωργικά) ο κοινοτικός παρεμβατισμός είναι σχετικά περιορισμένος. Οί ροές εισαγωγών / εξαγωγών κάθε βιομηχανικού προϊόντος, τουλάχιστο μεταξύ των κρατών - μελών, διαμορφώνεται με μοναδικό προσδιοριστικό παράγοντα τους όρους στους οποίους κάθε παραγωγός (ανεξάρτητα από την εθνικότητα του) είναι διατεθειμένος να το προσφέρει. Η μόνη κοινοτική παρέμβαση συνίσταται στο να εξασφαλίζει αυτήν ακριβώς την απρόσκοπτη διαμόρφωση των όρων εμπορίου (που περιέχεται στο σκοπό της να καθιερώσει την ελεύθερη — με την πλατιά έννοια — διακίνηση προϊόντων). Το ίδιο δεν ισχύει απαραίτητα και για το εμπόριο μεταξύ Ελλάδος και Κοινότητας και οί περιορισμοί που υπάρχουν θα πρέπει — όσο δύσκολο και αν είναι αυτό — να παρθούν υπόψη στην εκτίμηση των έξογαγωγικών επιδόσεων των ελληνικών βιομηχανικών προϊόντων.

Με τον όρο «εξαγωγική επίδοση» (που είναι μία σχετική έννοια) εννοούμε, σε πρώτη φάση, τη διαφορά μεταξύ ενός μέσου επιπέδου εξαγωγών μίας χώρας προς μία άλλη (στην περίπτωση μας της Ελλάδος προς την Κοινότητα) για μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο (την Ζετία Ιανουάριος 1973 - Δεκέμβριος 1975, όπως θα εξηγήσουμε παρακάτω) από το μέσο επίπεδο των εισαγωγών της πρώτης από τη δεύτερη για το ίδιο χρονικό διάστημα¹.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε δεν απέχει πολύ από εκείνη που έχει επανειλημμένα χρησιμοποιηθεί σε ανάλογες μελέτες². Η βάση της είναι η θεωρητική αρχή ότι οί ροές προϊόντων μεταξύ χωρών καθορίζονται, όταν δεν υπάρχουν ή όταν αποφασισθεί να καταργηθούν οί τελωνειακοί δασμοί, από το συγκριτικό πλεονέκτημα κάθε παραγωγού στο κόστος παραγωγής κάθε συγκεκριμένου προϊόντος. Στην πράξη, είναι εύκολο να αντιληφθεί κανείς πόσος όγκος ποσοτικών και ποιοτικών πληροφοριών θα χρειαζόταν για να φθάσουμε σε αξιόπιστα (και κυρίως συγκρίσιμα) στοιχεία κόστους παραγωγής κάθε προϊόν-

1. Comparative trade performance είναι ο αντίστοιχος όρος που εμφανίζεται συχνά στην ξένη βιβλιογραφία. Βλέπε π.χ. S. S. Han και H. H. Leisner [10].

2. Η πιο πρόσφατη από τις μελέτες, που συμβουλευτικά χρησιμοποιήσαμε, είναι των Han και Leisner που αναφέραμε πιο πάνω και που σαν αντικείμενο έχει την εξέταση των προοπτικών της αγγλικής βιομηχανίας μετά την ένταξή της στην ΕΟΚ. Από τις άλλες, ένδεικτικά αναφέρουμε μία παλαιότερη του Leisner [14] δύο εργασίες του Bela Balassa [2] και [3] και τέλος την πρόσφατη ειδική μελέτη για την ελληνική βιομηχανία του W. Hummen [9].

τος. Προτάσεις για τή λύση τοῦ προβλήματος τῶν στοιχείων ἔχουν βέβαια διατυπωθεῖ καί ὀρισμένες υἱοθετήθηκαν καί ἐφαρμόστηκαν. Μία ἀπ' αὐτές εἶναι ἡ διενέργεια μιᾶς Διεθνoῦς (ἢ τουλάχιστον Εὐρωπαϊκῆς) Ἀπογραφῆς Βιομηχανικῆς Παραγωγῆς. Διάφορες προσπάθειες ἔχουν γίνει πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτῆ ἀλλὰ τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι χρησιμοποίησιμο. Μιὰ ἄλλη πρόταση (ποῦ υἱοθετήθηκε ἀπὸ τὴ Συνομοσπονδία τῶν Βρετανικῶν Βιομηχανιῶν σὲ μιὰ πρώτη φάση τῆς μελέτης της γιὰ τὶς ἐπιπτώσεις ποῦ θὰ εἶχε ἡ ἔνταξη τῆς Ἀγγλίας στὴν ΕΟΚ γιὰ τὴν βιομηχανία της [6] καὶ πρόσφατα στὴ χώρα μας ἀπὸ τὸ Σύνδεσμο Ἑλλήνων Βιομηχάνων [16]), εἶναι ἡ ἀπευθείας προσέγγιση τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς χώρας. Ὑποτίθεται, ὅτι οἱ περισσότεροι ἐπιχειρηματίες θὰ μπορέσουν νὰ δώσουν κάποια ἐνδειξη γιὰ τὰ προβλήματα ποῦ προβλέπουν ὅτι θὰ τοὺς δημιουργηθοῦν. Στὴ δεύτερη αὐτῆ περίπτωση, τὸ στοιχεῖο τῆς ὑποκειμενικότητας εἶναι ἐξαιρετικὰ ἔντονο καὶ γενικὰ ἡ μέθοδος ἔχει τὶς ἰδιομορφίες της, τὶς ὁποῖες ὅμως δὲν ὑπάρχει χώρος νὰ συζητήσουμε ἐδῶ. Ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος ποῦ κι ἐμεῖς υἱοθετήσαμε, εἶναι, μὲ τὰ λόγια τοῦ Balassa, ἡ ἑξῆς :

«... εἶναι ὅμως ἀπαραίτητο νὰ πάρουμε ὑπόψη μας ὅλους τοὺς παράγοντες ποῦ διαμορφώνουν τὸ συγκριτικὸ πλεονέκτημα κάποιου παραγωγοῦ ; Αὐτό, χωρὶς ἀμφιβολία, θὰ ἦταν πολὺ δύσκολο καὶ πολὺ πιθανῶς τὰ ἀποτελέσματα ὅλης τῆς ἀσκήσεως νὰ ἦταν ἀπογοητευτικά. Ἀντίθετα, γιὰ νὰ ἐκτιμήσει κανεὶς τὶς πιθανὲς ἐπιπτώσεις ποῦ θὰ προκύβουν ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ ἐμπορίου, οἱ πληροφορίες ποῦ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσει γιὰ τὸ συγκριτικὸ πλεονέκτημα ποῦ, ἐκ τῶν πραγμάτων, ἔχει φανεῖ ὅτι ὑπάρχει ὑπὲρ κάποιου παραγωγοῦ, φαίνεται ὅτι εἶναι ἀρκετές».

Καὶ συνεχίζει :

«... Τὸ «ἐκδηλωμένο» αὐτὸ συγκριτικὸ πλεονέκτημα («revealed» comparative advantage) μπορεῖ νὰ μετρηθεῖ ἀπὸ τὴν ἐξαγωγικὴ ἐπίδοση τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων μιᾶς συγκεκριμένης χώρας...»¹.

Τὸ προϊόν τῆς στατιστικῆς ἐπεξεργασίας τῶν στοιχείων, ποῦ θὰ ἀναλυθεῖ σὲ πιὸ μεγάλη λεπτομέρεια παρακάτω, εἶναι ἓνας κατάλογος 77 βιομηχανικῶν προϊόντων (διαφόρων κατηγοριῶν) ποῦ καταρτίστηκε μὲ κριτήριον τὴν τιμὴ ἐνὸς δείκτου, ποῦ ὑπολογίστηκε γιὰ τὸ καθένα χωριστὰ². Προϊόντα ποῦ βρίσκονται

1. B. Balassa (op. cit., σελὶς 103).

2. Τὰ πρῶτα σημεῖα στὰ ὁποῖα ἡ ἐργασία αὐτὴ διαφέρει ἀπὸ ἐκείνη τοῦ W. Hummen εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς προϊόντων ποῦ ἐξετάζουμε (77 ἀντὶ 35 ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὄχι ὅλα «βιομηχανικά»), ἡ μεγαλύτερη χρονικὴ περίοδος ποῦ χρησιμοποιοῦμε γιὰ τὴ μέτρηση τῶν ἐξαγωγικῶν ἐπιδόσεων (3ετία ἀντὶ γιὰ 1 μόνον ἔτος) καὶ τὸ κυριώτερο, ὅτι οἱ δείκτες ποῦ τελικὰ ὑπολογίζουμε δὲν χρησιμεύουν παρὰ μόνον σὰν κριτήρια κατατάξεως. Καμμιά ἰδιαίτερη σημασία δὲν ἀποδίδεται στὴν ἀλγεβρικὴ τιμὴ τους (ποῦ μπορεῖ νὰ εἶναι θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ).

στην κορυφή (ή γενικά κοντά στην κορυφή) του καταλόγου είναι αυτά, πού, με βάση την μέχρι τώρα εξαγωγική τους επίδοση, μπορούν να χαρακτηριστούν σαν προϊόντα με καλές προοπτικές στις Κοινοτικές αγορές, ενώ το αντίθετο συμβαίνει (με όρισμένες επιφυλάξεις πού θα εξηγήσουμε αργότερα) με τα προϊόντα πού τοποθετούνται χαμηλότερα στον κατάλογο.

Το δείγμα, όπως ήδη αναφέρθηκε, αποτελείται από 77 βιομηχανικά προϊόντα (ταξινομημένα σε τριψήφιους κλάδους της Αναθεωρημένης Τυποποιημένης Ταξινομήσεως Διεθνούς Έμπορίου) για τα όποια πραγματοποιήθηκαν ελληνικές εξαγωγές προς ένα τουλάχιστο από τα 9 κράτη - μέλη της ΕΟΚ σε ένα τουλάχιστο από τα έτη 1973, 1974 ή 1975¹.

Το πρώτο βήμα για την κατάρτιση του δείκτη είναι ο υπολογισμός της διαφορᾶς :

$$(\bar{X}_{Gi} - \bar{M}_{Gi}) \quad (1)$$

όπου \bar{X}_{Gi} : τὸ μέσο ὕψος εξαγωγῶν (σὲ τιμὲς f.o.b.) πρὸς τὴν ΕΟΚ τοῦ προϊόντος i στὴν περίοδο 1973 - 1975.

καὶ \bar{M}_{Gi} : τὸ μέσο ὕψος εἰσαγωγῶν (σὲ τιμὲς c.i.f.) ἀπὸ τὴν ΕΟΚ τοῦ ἴδιου προϊόντος.

Ἡ διαφορὰ ὅμως αὐτὴ ἐπηρεάζεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ συνολικὴ ἀξία τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ ΕΟΚ καὶ μεταξὺ κρατῶν - μελῶν τῆς Κοινότητας διαφέρει σημαντικὰ γιὰ τὸ καθένα προϊόν. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ παραπάνω διαφορὰ (ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο) γιὰ τὸ προϊόν i (ἂς ὑποθέσουμε ὅτι εἶναι θετικὴ) μπορεῖ νὰ εἶναι μικρότερη ἀπὸ ἐκείνη γιὰ τὸ προϊόν K (ἐπίσης θετικὴ) ὄχι γιατί οἱ Ἕλληνες παραγωγοὶ τοῦ i εἶναι σὲ λιγώτερο πλεονεκτικὴ θέση ἀπὸ τοὺς K , σὲ σχέση πάντα μὲ τοὺς παραγωγοὺς τῆς Κοινότητας, ἀλλὰ ἀπλῶς γιατί ἡ συνολικὴ ἀξία τῶν συναλλαγῶν πού γίνονται στὸ προϊόν K εἶναι μεγαλύτερη — πού σημαίνει ὅτι καὶ ἡ ἀγορὰ (στὸ ἐπίπεδο τῶν 10 κρατῶν — ΕΟΚ σὺν τὴν Ἑλλάδα) γιὰ τὸ K εἶναι μεγαλύτερη. Γιὰ τοὺς ἤδη ἴδιους λόγους, παρ' ὅλο ὅτι δύο ἑλληνικοὶ κλάδοι λ καὶ μ μπορεῖ νὰ εἶναι σὲ μειονεκτικὴ, ἀπέναντι στοὺς Κοινοτικούς, θέση, τὸ ἀρνητικὸ ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο γιὰ τὸ μ μπορεῖ νὰ εἶναι (σὲ ἀπόλυτη τιμὴ) μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ τοῦ λ , ὄχι γιατί οἱ παραγωγοὶ τοῦ μ εἶναι σὲ πιὸ μειονεκτικὴ θέση ἀπὸ τοὺς τοῦ λ , ἀλλὰ γιατί ἡ ἀγορὰ γιὰ τὸ μ εἶναι ἢ πιὸ μεγάλη ἀπὸ τὴν τοῦ λ .

1. Ὅλα τὰ σχετικὰ στοιχεῖα ἀντλήθηκαν ἀπὸ τὴν έκδόσει τοῦ Ο.Ε.С.Д. Foreign Trade Statistics. Trade by Commodities. Country Summaries. (Serie B). Ὁ κατάλογος τῶν προϊόντων τοῦ δείγματος παρουσιάζεται στὸν Πίνακα 3. Πρέπει ἐπίσης νὰ τονιστεῖ ὅτι στὴν οὐσία τὸ «δείγμα» μας πολὺ λίγο ἀπέχει ἀπὸ τὸν «πληθυσμὸ» τῶν εξαγωγίμων ἑλληνικῶν προϊόντων, ἀφοῦ οἱ 77 κατηγορίες στίς ὁποῖες ἀναφερόμαστε συγκέντρωσαν τὸ 1975, τὸ 99,7% τοῦ συνόλου τῶν βιομηχανικῶν εξαγωγῶν μας πρὸς τὴν Κοινότητα.

2. Βλέπε Han καὶ Leisner [10] σελ. 24.

Οί διαφορές στο μέγεθος τῆς ἀγορᾶς γιὰ τὰ διάφορα βιομηχανικά προϊόντα δὲν εἶναι βέβαια δυνατὸ νὰ ὑπολογισθοῦν χωρὶς νὰ ξέρουμε τὰ ἀκριβῆ μεγέθη τῶν ἀγορῶν αὐτῶν. Προσεγγιστικά πάντως μποροῦν νὰ μετρηθοῦν ἀπὸ τὴν ἀξία τοῦ ἐμπορίου ποὺ γίνεται μεταξὺ τῶν 10 κρατῶν καὶ ποὺ παρουσιάζεται σάν :

$$(\bar{X}_{Gi} + \bar{M}_{Gi} + \bar{T}_{Ei}) \quad (2)$$

ὅπου \bar{X}_{Gi} καὶ \bar{M}_{Gi} ἔχουν τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἔννοια ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω καὶ \bar{T}_{Ei} εἶναι τὸ μέσο ἐπίπεδο ἐνδοκοινοτικοῦ ἐμπορίου στοῦ προϊόν i στὴν περίοδο 1973 - 1975¹.

Στὴ συνέχεια, τὰ ἐμπορικά ἰσοζύγια τῶν διαφόρων προϊόντων διαιροῦνται μὲ τὴν συνολικὴ ἀξία τοῦ ἐμπορίου καὶ τὰ προϊόντα κατατάσσονται κατὰ φθίνον μέγεθος τοῦ λόγου².

$$E_i = \frac{\bar{X}_{Gi} - \bar{M}_{Gi}}{\bar{X}_{Gi} + \bar{M}_{Gi} + \bar{T}_{Ei}} \quad (3)$$

Ὁ δείκτης κατατάξεως R_i παίρνει τιμὲς ἀπὸ 1 ἕως 77 (ὅσα καὶ τὰ βιομηχανικά προϊόντα ποὺ ἀποτελοῦν τὸ δείγμα μας).

Θὰ ὑπῆρχαν βέβαια πολλές ἀντιρρήσεις στοῦ νὰ χρησιμοποιηθεῖ ὁ δείκτης αὐτὸς σάν κριτήριον κατατάξεως τῶν διαφόρων προϊόντων ἀναλόγως τῶν μέχρι τώρα ἐξαγωγικῶν τους ἐπιδόσεων³. Ἡ βασικώτερη ἀπὸ αὐτὲς τίς ἀντιρρήσεις εἶναι ὅτι ὁ παραπάνω τύπος ἀγνοεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι γιὰ ὀρισμένα προϊόντα προελεύσεως ΕΟΚ ἐπιβάλλονται ἀκόμα, κατὰ τὴν εἰσαγωγή τους στὴν Ἑλλάδα, δασμοί. Οἱ δασμοὶ αὐτοί, ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων τῶν προϊόντων γιὰ τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰδικὲς ρυθμίσεις (προϊόντα ΕΚΑΧ, προϊόντα Ἑλληνικοῦ Μονοπωλίου, προϊόντα ποὺ περιλαμβάνονται στοῦ Πρωτοκόλλου 13 τῆς Συμφωνίας Συνδέσεως κ.ἄ.) εἶναι σήμερα 48 % τοῦ ἀντίστοιχου δασμοῦ βάσεως, τοῦ δασμοῦ δηλαδή ποὺ ἴσχυε τὸ 1962, ἔτος ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τῆς Συμφωνίας Συνδέσεως Ἑλ-

1. Ἐπειδὴ οἱ ἐνδοκοινοτικὲς ἐξαγωγὲς μετριοῦνται σὲ τιμὲς f. o. b., ἐνῶ οἱ ἀντίστοιχες εἰσαγωγὲς σὲ τιμὲς c. i. f., τὸ \bar{T}_{Ei} ὑπολογίστηκε σάν ὁ ἀριθμητικὸς μέσος τῶν δύο τιμῶν.

2. Μιὰ ἄλλη σημαντικὴ διαφορὰ ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ G. D. I. εἶναι ἀκριβῶς ὅτι ἐκεῖ ἀγνοοῦνται, κατὰ τὴ γνώμη μας κακῶς, οἱ διακλαδικὲς διαφορὲς στοῦ \bar{T}_{Ei} (9, σελ. 81). Εἶναι φανερό ὅτι ἀπὸ ἀπόψεως ὑπολογισμῶν οἱ διαφορὲς ποὺ μπορεῖ νὰ προκύψουν στοὺς δείκτες κατατάξεως εἶναι σημαντικὲς ὅταν τὸ ἐνδοκοινοτικὸ ἐμπόριο γιὰ ἓνα συγκεκριμένο προϊόν εἶναι μεγάλο. Ἐξάλου, τὸ \bar{T}_{Ei} μπορεῖ νὰ ἐρμηνευθεῖ καὶ σάν ἐνδειξη τοῦ πόσες ἐναλλακτικὲς πηγὲς προμηθεΐας τοῦ ἰδίου προϊόντος θὰ μπορούσαν νὰ βρεθοῦν μέσα στὴν ἴδια τὴν Κοινότητα καὶ συνεπῶς καὶ σάν ἐνδειξη τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ποὺ οἱ ἐλληνικὲς ἐξαγωγὲς ἀντιμετωπίζουν (καὶ πρόκειται καὶ στοῦ μέλλον νὰ ἀντιμετωπίσουν) στὶς ἀγορὲς τῶν 9 κρατῶν - μελῶν τῆς ΕΟΚ ἀπὸ ἀντίστοιχα προϊόντα Κοινοτικῆς παραγωγῆς.

3. Ἡ προκαταρκτικὴ πάντως αὐτὴ κατάταξη παρουσιάζεται στὸν Πίνακα 3.

λάδος - ΕΟΚ. Το συγκεκριμένο επιχείρημα που συνήθως προβάλλεται (και που ήταν βασικό για την εξαγωγή των συμπερασμάτων στη μελέτη του German Development Institute που επανειλημμένα έχουμε αναφέρει) είναι ότι, αφού για εισαγωγές από ΕΟΚ εξακολουθούν να επιβάλλονται δασμοί, όσο και αν είναι χαμηλοί, ενώ για εξαγωγές ελληνικών βιομηχανικών προϊόντων στην Κοινότητα οί δασμοί έχουν καταργηθεί από τον Ιούλιο του 1968 (σε εφαρμογή του Πρωτοκόλλου 6 της Συμφωνίας Συνδέσεως) είναι φανερό ότι η εικόνα που παρουσιάζεται από την χρησιμοποίηση του τύπου (3) μόνον ύπερ των ελληνικών εξαγωγών μπορεί να διαστραφεί, αφού μόνον το \bar{M}_{Gi} επηρεάζεται. Ο σωστότερος τρόπος, συνεχίζει το επιχείρημα αυτό, είναι η κατάταξη των διαφόρων προϊόντων να γίνει βάσει στοιχείων έμπορίου από τα όποια έχει αφαιρεθεί ή επίδραση των δασμών. Ο νέος δείκτης κατατάξεως, έστω R_i^* , θα πρέπει, με άλλα λόγια, να βασίζεται στις τιμές ενός καινούργιου λόγου :

$$E(t)_i = \frac{\bar{X}_{G,i} - (\bar{M}_{Gi} + \Delta M_{G,i})}{X_{G,i} + (\bar{M}_{Gi} + \Delta M_{Gi}) + \bar{T}_{E,i}}$$

που είναι ίσος με :

$$E(t)_i = \frac{\bar{X}_{G,i} - \bar{M}_{G,i} \left(1 + \frac{t_i}{1 + i}\right)}{\bar{X}_{G,i} + \bar{M}_{G,i} \left(1 + \frac{t_i}{1 + t_i}\right) + \bar{T}_{E,i}} \quad (4)$$

όπου t_i είναι ο δασμός που επιβάλλεται στο εισαγόμενο από την Κοινότητα στην Ελλάδα προϊόν i ¹.

1. Η εξαγωγή του τύπου έχει σχετικά απλή : Η ελαστικότης ζήτησεως για εισαγόμενα προϊόντα i είναι :

$$\varepsilon_i = \left(\frac{\Delta M_i}{M_i}\right) : \left(\frac{\Delta P_i}{P_i}\right)$$

όπου ΔP_i είναι η μεταβολή στην τιμή του i που θα προκληθεί από την κατάργηση του δασμού. Από αυτό προκύπτει ότι :

$$\Delta M_i = \varepsilon_i \left(\frac{\Delta P_i}{P_i}\right) M_i$$

Αντικαθιστώντας $\left(\frac{\Delta P_i}{P_i}\right)$ με $\left(\frac{t_i}{1 + t_i}\right)$ και υποθέτοντας μοναδιαία ελαστικότητα για όλα τα προϊόντα καταλήγουμε στο : $M_i + \Delta M_i = M_i \left(1 + \frac{t_i}{1 + t_i}\right)$.

Ἄς ἀφήσουμε γιὰ ἀργότερα τὴν ἐξήγηση τοῦ πῶς ὑπολογίσαμε τὸ ὕψος τῶν δασμολογικῶν συντελεστῶν τὴ γιὰ τὰ διάφορα προϊόντα καὶ ὡς ἐξετάσουμε πρῶτα τὶ γενικώτερες ἐπιφυλάξεις θὰ πρέπει νὰ ἐκφραστοῦν γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ τύπου (4) στὴν περίπτωση τῶν ἑλληνικῶν ἐξαγωγῶν :

Πρῶτο, ἡ ὑπόθεση ὅτι ἀπὸ τὴν πλήρη κατάργηση τῶν δασμῶν στὸ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Κοινότητος ἐμπόριο μόνο οἱ εἰσαγωγές μας θὰ ἐπηρεασθοῦν (αὐξητικὰ) εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μας, μιὰ ὑπεραπλούστευση τῆς πραγματικῆς καταστάσεως¹. Ἡ κατάργηση τῶν δασμῶν δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζεται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο σὰν κατάργηση τῆς δασμολογικῆς προστασίας ποὺ ὑπάρχει σήμερα γιὰ τελικὰ προϊόντα στὴν ἐγχώρια ἀγορά. Σὲ πάρα πολλές περιπτώσεις, ἡ κατάργηση τῶν δασμῶν θὰ σημαίνει καὶ μείωση τοῦ κόστους προμηθείας πρῶτων ὑλῶν, ἐξαρτημάτων καὶ γενικὰ ἐνδιαμέσων βιομηχανικῶν προϊόντων ποὺ ἐνσωματώνονται σὲ ἄλλα τελικὰ προϊόντα, ποὺ μὲ τὴν σειρά τους διατίθενται στὴν ἐσωτερικὴ ἀγορὰ ἢ καὶ ἐξάγονται.

Ἄν καὶ ἀποτελεῖ σχετικὰ νέα ἔννοια, ποὺ μόλις τὴν τελευταία 25ετία παρουσιάστηκε στὴν οἰκονομικὴ θεωρία, ἡ δυναμικὴ μορφή τῶν ἐπιδράσεων, ποὺ μεταβολές στὴ διάρθρωση τοῦ δασμολογίου μιᾶς χώρας, προκαλοῦν στὸ κοστολόγιο παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὴν ἀκόμα τὴν προστασία τῶν παραγομένων προϊόντων, ἔχει ἐπανεπιλημμένα ἀναλυθεῖ στὴ διεθνῆ βιβλιογραφία².

Ἄν π.χ. φανταστοῦμε μιὰ χώρα ποὺ προσφέρεται νὰ μειώσει τὸν εἰσαγωγικὸ δασμὸ γιὰ ἓνα ἐνδιάμεσο προϊόν, ποὺ οἱ βιομηχανίες τῆς κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν χρησιμοποιοῦν σὰν εἰσροή, δὲν εἶναι ἀπαραίτητο αὐτὸ νὰ σημαίνει μείωση τῆς γενικῆς προστασίας τῆς χώρας, ἄρα καὶ αὐξηση τῶν εἰσαγωγῶν. Ἀντίθετα, ἡ αὐξηση τῶν εἰσαγωγῶν καὶ ἡ μείωση τῆς ἐγχώριας παραγωγῆς τοῦ ἐνδιαμέσου προϊόντος, θὰ πρέπει νὰ συγκριθεῖ μὲ τὴν αὐξηση στὴν «πραγματικὴ» προστασία, ποὺ θὰ προκληθεῖ ὑπὲρ τῆς βιομηχανίας κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν³.

Μία νέα παρουσίαση τοῦ πῶς καὶ γιὰτί δημιουργοῦνται αὐτὲς οἱ ἄλυσωτὲς ἐπιδράσεις, εἶναι βέβαια ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς μικρῆς αὐτῆς μελέτης. Ἀξίζει ὅστόσο νὰ ἀναφέρουμε, χωρὶς νὰ ἐμβαθύνουμε, ὅτι, ἀνάμεσα στὶς μεταβολές τῆς «πραγματικῆς προστασίας», ποὺ προκαλοῦνται ἀπὸ τὶς μεταβολές (τὴν κατάργηση στὴ συγκεκριμένη περίπτωση) τῶν εἰσαγωγικῶν δασμῶν γιὰ ὅλα τὰ προϊόντα καὶ στὶς «μεταβολές στὸ κοστολόγιο παραγωγῆς», ποὺ προκαλοῦνται γιὰ τὸν

1. Ἡ ὑπόθεση αὐτὴ ἐκφράζεται ἀπὸ τὸν W.Hummen ὡς ἐξῆς : «As the EC has not imposed tariffs on imports from Greece since 1974 (διόρθωση ; 1968) tariff-induced export increases cannot be expected for the Greek industry» (9, σελ. 3).

2. Πρόκειται, ὅπως εἶναι φανερό, γιὰ τὴν γνωστὴ διαφορὰ μεταξὺ «ὀνομαστικῆς» (Nominal) καὶ «πραγματικῆς προστασίας» (Effective rate of protection). Οἱ πρῶτες ἀναλύσεις τῆς διαφορᾶς αὐτῆς προσφέρθηκαν ἀπὸ τοὺς C. Barber [4], D. Humphrey [11] καὶ W. Corden [7], μὲ πρακτικὲς ἐφαρμογές γιὰ τὸν Καναδᾶ, τὶς ΗΠΑ καὶ τὴν Αὐστραλία, ἀντίστοιχα.

3. Τὸ παράδειγμα ἀνήκει στὸν W. M. Corden [8].

Ίδιο λόγο, υπάρχει κάποια έννοιολογική διαφορά, με θεωρητικό μὲν ἐνδιαφέρον, χωρίς όμως μεγάλη πρακτική σημασία για τὰ προβλήματα πού ἐξετάζουμε¹.

Ἐνάλογα λοιπὸν μὲ τὴ φύση τοῦ προϊόντος, ἡ κατάργηση τῶν δασμῶν για πρῶτες ὕλες, ἐξαρτήματα κλπ. θὰ καταλήξει καὶ σὲ μείωση τοῦ κόστους παραγωγῆς καὶ τῆς τιμῆς, πού τελικά θὰ αὐξήσει τὴν ἀνταγωνιστικότητα τοῦ προϊόντος. Ἄξιζει μάλιστα νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι για ὀρισμένους βιομηχανικούς κλάδους οἱ εὐνοϊκὲς ἐπιπτώσεις τοῦ δασμολογικοῦ ἀφοπλισμοῦ θὰ εἶναι ἀκόμα πιὸ ἄμεσες.

Συστηματικὰ καὶ ἀπὸ πολλές ἀνεξάρτητες πηγές, διατυπώνεται ἡ πρόβλεψη ὅτι μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν βιομηχανικῶν κλάδων πού θὰ ὑποστοῦν τὶς μεγαλύτερες θυσίες, ὅταν ἡ Ἑλλάδα προσχωρήσει στὴν Κοινότητα, εἶναι καὶ οἱ κλάδοι : Παραγωγῆς Προϊόντων ἐκ Μετάλλου, Παραγωγῆς Μεταφορικῶν Μέσων καὶ γενικά οἱ κλάδοι παραγωγῆς μηχανημάτων καὶ κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ². Ἄσχετα μὲ τὶς ἄλλες ἰδιομορφίες τῶν κλάδων αὐτῶν καὶ τὶς ἀναμφισβήτητες ἔντονες διαρθρωτικές τους ἀδυναμίες (μέγεθος μονάδων σχετικὰ μικρὸ καὶ πολὺ κατώτερο τοῦ «ἀρίστου», ἔλλειψη ὑποδομῆς για τεχνολογικὴ ἔρευνα καὶ δημιουργία προτύπων προϊόντων κλπ.), ὅλοι τους χαρακτηρίζονται σὰν βιομηχανίες «ἐξαρτημένες» ἀπὸ τὴ Βασικὴ Μεταλλουργία (μὰ καὶ ἡ περιεκτικότητα πολλῶν ἀπὸ τὰ προϊόντα τους σὲ πρώτη ὕλη — χάλυβα, σίδηρο — εἶναι σχετικὰ μεγάλη). Δεδομένου ὅτι ἡ Συμφωνία Συνδέσεως τοῦ 1961 πρόβλεψε σταδιακὴ μείωση τῶν δασμῶν μὲν οὐ για προϊόντα ΕΟΚ, καμμιά μέχρι τώρα μείωση δασμῶν δὲν ἔχει πραγματοποιηθεῖ για πρῶτες ὕλες τῶν προϊόντων τῶν κλάδων αὐτῶν — πού περιλαμβάνονται στὰ προϊόντα ΕΚΑΧ (Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα Ἀνθρακος καὶ Χάλυβος)³. Τὸ ἀντιφατικὸ τῆς καταστάσεως αὐτῆς εἶναι ὅτι μὲ τὶς σταδιακὲς μειώσεις τῶν δασμῶν για τὰ τελικά προϊόντα, πού ἀπὸ τὴ Συμφωνία Συνδέσεως προβλέπεται νὰ φθάσουν στὴν πλήρη κατάργηση στὸ τέλος τῆς 22ετοῦς μεταβατικῆς περιόδου (Νοέμβριος 1984), ἡ δασμολογικὴ προστασία τῶν Ἑλλήνων παραγωγῶν τῶν κλάδων αὐτῶν θὰ ἔχει μηδενισθεῖ, ἐνὼ για τὴν πρώτη τους ὕλη καμμιά πρόβλεψη δὲν υπάρχει για μείωση ἢ για κατάργηση τῶν δασμῶν εἰσαγωγῆς. Τὸ τί συνέπειες θὰ ἔχει ἡ σύγχρονη ἔνταξη καὶ στὶς τρεῖς Εὐρωπαϊκὲς Κοινότητες (ΕΟΚ, ΕΚΑΧ, EURATOM) τὴν ὁποία τώρα διαπραγματευόμαστε, δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ ὑπολογισθεῖ μὲ ἀκρίβεια, πέρα ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ πιθανώτερη ἐπίπτωση θὰ εἶναι ἡ μείωση τοῦ κόστους παραγωγῆς, μὲ παράλληλη αὐ-

1. Μεγαλύτερη εἶναι ἡ ἐπίπτωση τῆς ἐννοιολογικῆς διαφορᾶς πού ἀναφέραμε, στὴ μείωση τοῦ κατὰ πόσο, σὲ συγκεκριμένο χρόνο καὶ μὲ δεδομένο τὸ ἐπίπεδο τῶν δασμῶν, ἡ «πραγματικὴ προστασία», ὅπως στὴ θεωρία ὀρίζεται, εἶναι μεγαλύτερη, μικρότερη ἢ ἴση μὲ τὴν «ὀνομαστικὴ».

2. Βλέπε π.χ. Economist (14 Αὐγούστου 1976).

3. Ἐντίθετα, για ὀρισμένες δασμολογικὲς κλάσεις (π.χ. Δ.Κ. 73.08 Α) οἱ δασμοὶ εἰσαγωγῆς εἶναι σήμερα ψηλότεροι ἀπ' ὅτι τὸ 1962 (17, σελ. 304).

ξηση τής ανταγωνιστικότητας, σέ σχέση πάντα με τούς αντίστοιχους παραγωγούς τής Κοινότητας.

"Όλα τὰ παραπάνω συγκλίνουν στοῦ ὅτι οἱ διορθώσεις πού θά πρέπει νά γίνουν στόν τύπο (3), γιά νά ἐξαλειφθεῖ ἡ ἐπίδραση τῶν δασμῶν, δέν εἶναι μόνο μιᾶς μορφῆς (ὅπως ὁ τύπος (4) καί τὸ GDI ὑποθέτει) ἀλλά τοῦλάχιστον τριῶν μορφῶν :

1. Ἐπίδραση (αὐξητική) στό $\bar{X}_{G,i}$ ἀπό πιθανή μείωση τοῦ κόστους πρώτων ὑλῶν καί αὐξηση τής ανταγωνιστικότητας τῶν ἐλληνικῶν ἐξαγωγῶν.
2. Ἐπίδραση (αὐξητική) στό $\bar{M}_{G,i}$ γιά τούς λόγους πού ἤδη ἐξηγήσαμε.
3. Ἐπίδραση (μειωτική) στό $\bar{M}_{G,i}$ ἀπό πιθανή αὐξηση τής ανταγωνιστικότητας τῶν ἐλληνικῶν προϊόντων στήν ἐγχώρια ἀγορά καί τὴν δυνατότητα ὑποκαταστάσεως εἰσαγωγῶν.

Δεύτερο, ἡ διαμόρφωση τοῦ τύπου (3) ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὴν φύση τῆς, τὴν ἀποδοχὴ μιᾶς σειρᾶς ἀπὸ πολὺ συγκεκριμένες ὑποθέσεις : "Ὅτι, ὅλες οἱ συναλλαγές γιά τὶς ὁποῖες ἐνδιαφερόμαστε, γίνονται σὲ ἀγορὲς πού βρίσκονται σὲ διαρκῆ κατάσταση ἰσορροπίας ἢ ὅτι οἱ ἐλλείψεις ἰσορροπίας, μεταξὺ προσφορᾶς καί ζήτησεως, ἀποκαθίστανται, σχεδὸν αὐτόματα. Πιὸ συγκεκριμένα, ἀπαιτεῖται νά δεχθοῦμε ὅτι, τόσο οἱ Ἕλληνες ὅσο καί οἱ Κοινοτικοὶ παραγωγοί, γνωρίζουν καί ἐκμεταλλεύονται ὅλες τὶς εὐκαιρίες πού ὑπάρχουν στὶς ἀγορὲς γιά τὰ προϊόντα τους, ὅτι τιμολογοῦν σωστὰ καί ὅτι ἔχουν πάντα τὴ δυνατότητα νά μεταβάλλουν τὴν παραγωγή τους γιά νά ἱκανοποιήσουν τυχὸν πρόσθετες παραγγελίες πελατῶν τους. Τὸ πόσο εἶναι δύσκολο νά δεχθοῦμε ὅτι οἱ ὑποθέσεις αὐτὲς ἐπαληθεύονται στὴν πράξη (ιδίως γιά τούς Ἕλληνες παραγωγούς καί ἐξαγωγεῖς) τὸ ἀντιλαμβάνεται ὁ καθένας. Ἴσως πιὸ ἔντονος ἀπὸ ὅλες τὶς ἀμφιβολίες εἶναι αὐτὲς πού ἀναφέρονται στὴν ὑποθετικὴ πλήρη γνώση τῶν ἀγορῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἡ ἔλλειψη ὀργανωμένης καί συνεχοῦς διαδικασίας γιά ἔρευνες τῆς ἀγορᾶς (Market Research) ἔχει συζητηθεῖ ἐπανεπιλημμένα καί ἡ πλήρωση τῶν κενῶν πού ὑπάρχουν στόν τομέα αὐτὸ εἶναι σίγουρα μιὰ βασικὴ προϋπόθεση γιά τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐξαγωγῶν μας. "Ἄν λοιπὸν δεχθοῦμε, ὅτι ὁ τύπος (4)¹, ὅπως τὸν παρουσιάσαμε νωρίτερα, πρέπει νά περιέχει καί κάποια διόρθωση γιά τὴν πιθανότητα νά ὑπάρχουν συναλλαγές πού δέν γίνονται σὲ συνθήκες ἰσορροπίας τῶν ἀγορῶν, τὸ πιθανώτερο εἶναι ὅτι ἡ διόρθωση θά πρέπει νά ἐπηρεάσει (αὐξητικά) τὶς ἐξαγωγές ($\bar{X}_{G,i}$) καί ὄχι τὶς εἰσαγωγές (μιὰ καί τὸ τεκμήριο τῆς καλύτερης ὀργανώσεως τῆς ἐξαγωγικῆς προσπάθειας λειτουργεῖ ὑπὲρ τῶν Κοινοτικῶν παραγωγῶν).

Τρίτο, μιὰ ὀλοκληρωμένη ἀνάλυση τῶν ἐπιπτώσεων πού θά δημιουργηθοῦν γιά τὴν ἐλληνικὴ βιομηχανία ἀπὸ τὴν πλήρη ἔνταξη στὶς Εὐρωπαϊκὲς Κοινότητες, θά πρέπει σίγουρα νά περιλαμβάνει καί ἐκτιμήσεις τῶν συνεπειῶν ἀπὸ τὴν

1. Οἱ πρόσθετες ἐπιφυλάξεις γιά τὴ χρησιμότητα τοῦ τύπου (4), πού παρουσιάζονται παρακάτω, καταλήγουν στοῦ ὅτι οἱ διορθώσεις αὐτὲς θά πρέπει νά εἶναι πολὺ περισσότερες.

ύποχρέωση νά έναρμονισθοῦμε καί σέ πολλοὺς ἄλλους τομεῖς : στίς ρυθμίσεις ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου καί τίς συναλλαγματικές διατυπώσεις, τήν πολιτική ἐνισχύσεως τῶν ἐξαγωγῶν, τήν πολιτική περιφερειακῆς ἀναπτύξεως, τήν προσαρμογή τῶν κρατικῶν μονοπωλίων, στήν φορολογική νομοθεσία κ.ἄ. Οἱ ἐκτιμήσεις αὐτὲς ξεφεύγουν ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἐργασίας αὐτῆς. Ἡ μόνη πάντως βραχυχρόνια πρόβλεψη πού μπορεῖ νά γίνει εἶναι ὅτι οἱ συνέπειες θά εἶναι μικτὲς καί τὸ κυριώτερο, ὅτι οἱ περισσότερες θά διαφέρουν ἀναλόγως προϊόντος¹. Ἄν πάρουμε γιὰ παράδειγμα τὴν ὑποχρέωση νά καταργηθοῦν, σὰν «μέτρα ἰσοδυναμοῦ ἀποτελέσματος», οἱ διάφοροι εἰσαγωγικοὶ πίνακες, πού σήμερα περιορίζουν τεχνητὰ τὴν διείσδυση κοινοτικῶν προϊόντων στίς ἐλληνικὲς ἀγορὲς ἢ καί αὐξάνουν (παράλληλα καί ἐπιπλέον τῶν τυχόν εἰσαγωγικῶν δασμῶν) τὸ κόστος τους, ἢ ἐπίδραση τῆς καταργήσεώς τους γιὰ συγκεκριμένα προϊόντα θά ἐξαρτηθεῖ ἀπὸ τὸ κατὰ πόσο ἢ σημερινὴ διαμόρφωση τιμῶν στήν ἐσωτερικὴ ἀγορὰ εἶναι πράγματι συνέπεια τῶν πραγματικῶν συνθηκῶν κόστους παραγωγῆς ἢ ἀπλῶς βραχυχρόνια ἐκμετάλλευση τῆς κρατικῆς προστασίας. Θά ἐξαρτηθεῖ ἐπίσης ἀπὸ τὰ πραγματικὰ καί ἴσως ἀνεκμετάλλευτα μέχρι τώρα περιθώρια γιὰ αὐξηση τῆς παραγωγικότητας καί μείωση τοῦ κόστους. Θά ἐξαρτηθεῖ, τέλος, καί αὐτὸ πᾶς καλύπτει ὅλο τὸ φάσμα τῶν ἀντιδράσεων τῶν Ἑλλήνων παραγωγῶν στήν πίεση τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνταγωνισμοῦ καί ἀπὸ τὴ γενικώτερη πολιτικὴ τῶν ἐπιχειρήσεων γιὰ ἐσωτερικὴ ἀναδιοργάνωση τῆς παραγωγῆς καί τῆς διοικήσεως.

Τέταρτο, μιὰ γενικὴ ἐπιφύλαξη πού θά πρέπει σίγουρα νά διατυπωθεῖ (ἄσχετα ἂν ὁ ἐρευνητὴς εἶναι σὲ θέση ἢ ὄχι νά τὴν ἱκανοποιήσῃ) εἶναι ὅτι, χωρὶς ἐξαίρεση, ὅλες οἱ μελέτες πού μὲ τὴν μιὰ ἢ τὴν ἄλλη στατιστικὴ μέθοδο ἐξετάζουν τὴν ὑπαρξὴ ἢ ὄχι «συγκριτικῶν πλεονεκτημάτων», βασίζονται σὲ κάποια ὁμαδοποίηση προϊόντων — διψήφιες, τριψήφιες, τετραψήφιες κ.ο.κ. κατηγορίες². Εἶναι φανερὸ ὅτι ὅσο ἡ λεπτομέρεια αὐξάνει, ὁ ὄγκος τοῦ στατιστικοῦ ὑλικοῦ πολλαπλασιάζεται, συχνὰ σὲ βάρος τῆς συνοχῆς τῆς ἀναλύσεως. Ἄσχετα ὅμως ἀπὸ αὐτὰ, παραμένει τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ «προϊόν», ὅπως ὁ μεμονωμένος παραγωγὸς ἢ ἐξαγωγέας τὸ ἀντιλαμβάνεται, εἶναι, τίς περισσότερες φορές, κάτι πολὺ πῶς συγκεκριμένο ἀπὸ μιὰ ὑποκατηγορία κάποιας στατιστικῆς ταξινομήσεως. Τὰ βασικά του γνωρίσματα, πού καθορίζουν τὴν κατάταξή του, εἶναι συχνὰ ἐξ ἴσου προσδιοριστικὰ τῆς ἀνταγωνιστικότητάς του μὲ ἄλλα, δευτερεύοντα ἴσως ἀπὸ στατιστικῆς ἀπόψεως χαρακτηριστικὰ, ὅπως : ποιότης, προδιαγραφὲς κατασκευῆς, συμπληρωματικότης μὲ ἄλλα παρόμοια προϊόντα κ.λ.π. Ἔτσι, ἄσχετα ἀπὸ τὰ

1. Γιὰ πλήρη ἀνάλυση τῶν ἐπιπτώσεων ἀπὸ τὴν ἐναρμόνιση τῆς ἐλληνικῆς φορολογικῆς νομοθεσίας (εἰδικότερα τοῦ συστήματος ἐμμέσου φορολογίας) στὰ Κοινοτικὰ πρότυπα, βλ. : Θ. Γεωργακοπούλου «Ἐμμεσοὶ φόροι καί Βιομηχανία εἰς τὴν Ἑλλάδα» [5].

2. Ἡ Ἄναθεωρημένη Τυποποιημένη Ταξινόμηση Διεθνούς Ἐμπορίου (ΤΤΔΕ) φτάνει συχνὰ μέχρι λεπτομέρεια πενταψήφιας κατηγορίας προϊόντων, ἐνῶ οἱ ἐλληνικὲς στατιστικὲς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου μέχρι ὀκταψήφιους Ἀριθμοὺς Στατιστικῆς, πού βασίζονται (γιὰ τὰ πρῶτα τέσσερα ψηφία τους) στίς τετραψήφιες δασμολογικὲς κλάσεις τῶν διαφόρων προϊόντων.

αποτελέσματα που προκύπτουν από μια περισσότερο ή λιγώτερο λεπτομερειακή ανάλυση, πάντα πρέπει να μένει χῶρος και για αναγνώριση του ότι τα συμπεράσματα για μια «κατηγορία» προϊόντων δὲν ισχύουν απαραίτητα και για ὅλα τὰ «προϊόντα» που ἡ κατηγορία αὐτὴ περιέχει.

Ὅλα τὰ παραπάνω παρουσιάζουν, ἴσως ὄχι ἐξαντλητικά, τὶς ἐπιφυλάξεις που μπορεῖ νὰ ὑπάρξουν γιὰ μιὰ μηχανικὴ ἐφαρμογὴ τῶν τύπων (3) καὶ (4) στὴν περίπτωση τῶν ἑλληνικῶν ἐξαγωγῶν. Ἡ ποσοτικὴ ἔκφραση τῶν ἐπιφυλάξεων αὐτῶν εἶναι δύσκολη, ἂν ὄχι καὶ ἀδύνατη καὶ ὅπωςδήποτε δὲν θὰ τὴν ἐπιχειρήσουμε. Οἱ περισσότερες ὅμως ἐνδείξεις συγκλίνουν στὸ ὅτι μιὰ μηχανικὴ ἐφαρμογὴ τῶν παραπάνω τύπων εἶναι πιθανώτερο νὰ συνεπάγονται ὑποεκτίμηση τῶν πραγματικῶν ἐξαγωγικῶν δυνατοτήτων τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας παρὰ σωστὴ ἐκτίμηση ἢ ὑπερεκτίμησή τους.

Ξαναγυρίζουμε ὅμως τώρα στὸ συγκεκριμένο ἐρώτημα που μᾶς ἀπασχολεῖ : Ποιὲς θὰ εἶναι οἱ ἐπιπτώσεις γιὰ τὸ μέλλον τῶν ἑλληνικῶν ἐξαγωγῶν πρὸς τὶς 9 χῶρες τῆς ΕΟΚ, ἀπὸ τὴν πλήρη κατάργηση τῆς δασμολογικῆς προστασίας τῆς ἐγχώριας ἀγορᾶς ; Μὲ ἄλλα λόγια : Ἐχοντας κατατάξει τὶς 77 κατηγορίες ἐξαγωγίμων βιομηχανικῶν προϊόντων μὲ τὸ δείκτη R_i (βλ. παραπάνω σελίδα 13), πόσο διαφέρει ἡ κατατάξη αὐτὴ μιᾶς ἄλλης, μὲ δείκτη κατατάξεως R_i^* (βλ. παραπάνω σελίδα 14), που προκύπτει ἀπὸ τὴν πρώτη ἀφοῦ ἀφαιρεθεῖ ἡ ἐπίδραση τῶν δασμῶν εἰσαγωγῆς¹ ;

Ἡ ἀπλὴ καὶ ἀποκαλυπτικὴ, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ προσθέσει, ἀπάντηση εἶναι : Πολὺ λίγο, ἂν ὄχι καὶ καθόλου ! Γιὰ τὶς δύο κατατάξεις ὁ συντελεστὴς συσχέτισεως κατὰ τάξεις ὑπολογίστηκε ὅτι εἶναι 0,841 (καὶ σημαντικὰ διάφορος τοῦ μηδενός), που σημαίνει ὅτι οἱ φανερὲς ὁμοιότητες που παρουσιάζονται στὶς δύο κατατάξεις τοῦ Πίνακα 3, εἶναι ἀπίθανο νὰ ὀφείλονται σὲ τυχαίους παρά-

1. Ὁ ὑπολογισμὸς τῶν μέσων, γιὰ κάθε κατηγορία βιομηχανικῶν προϊόντων, δασμολογικῶν συντελεστῶν, ἔγινε ὡς ἑξῆς : Τὸ ἄθροισμα τῶν κατ' ἀξίαν συντελεστῶν που προβλέπονται ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Δασμολόγιο Εἰσαγωγῆς, γιὰ τὸ ἔτος βάσεως 1962, διαιρεῖται μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν Δασμολογικῶν Κλάσεων που περιλαμβάνονται σὲ κάθε τριπῆφια κατηγορία προϊόντων τῆς ΤΤΔΕ. Οἱ μέσοι αὐτοὶ δασμολογικοὶ συντελεστὲς πολλαπλασιάζονται ἐπὶ 0,64 γιὰ νὰ μετατραποῦν σὲ δασμοὺς που, σύμφωνα μὲ τὴν Συμφωνία Συνδέσεως, ἴσχυσαν τὴν 1.5.74, στὸ μέσον δηλαδὴ τῆς 3ετίας 1973 - 1975 που ἐξετάζουμε, γιὰ εἰσαγωγὲς ἀπὸ ΕΟΚ. Ἡ κατανομὴ τῶν 77 κατηγοριῶν βιομηχανικῶν προϊόντων ἀναλόγως ὕψους δασμολογικοῦ συντελεστοῦ παρουσιάζεται στὸ Διάγραμμα 3, μὲ διακεκομμένη γραμμὴ (f_x). Στὸ ἴδιο διάγραμμα παρουσιάζεται καὶ ἡ ἀντίστοιχη κατανομὴ (f_T) γιὰ τὸ σύνολο τῶν 102 τριπῆφίων κατηγοριῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, ὅπως ὀρίζονται ἀπὸ τὴν ΤΤΔΕ. Μαζὶ μὲ τὴν ἀπλοποίηση που ἔγινε ἀγνωστὰς τῶς εἰσαγωγικῶν δασμῶν που ὑπολογίζονται κατ' εἶδος, θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἡ παραπάνω μέθοδος ἐφαρμόστηκε, χωρὶς ἰδιαίτερη προσαρμογὴ, καὶ γιὰ τὰ προϊόντα Ε. Κ. Α. Χ., γιὰ τὰ ὁποῖα, ὅμως, ὅπως καὶ νωρίτερα τονίσαμε, ἡ Συμφωνία Συνδέσεως δὲν προέβλεψε σταδιακὲς μειώσεις δασμῶν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Δείκτες κατατάξεως (R_i και R_i^*) αναλόγως εξαγωγικής επιδόσεως εξαγωγίμων ελληνικών βιομηχανικών προϊόντων

Κωδικός ΤΤΔΕ	Δείκτες Κατατάξεως		Κωδικός ΤΔΔΕ	Δείκτες Κατατάξεως	
	R_i	R_i^*		R_i	R_i^*
5 ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ					
512 Χημικά προϊόντα όργανικά	40	37	654 Τούλια, τρίχαπτα, κεντήματα κ.λ.π.	3	2
513 Χημικά προϊόντα ανόργανα	34	33	655 Ειδικά υφάσματα και συναφή προϊόντα	44	46
531 Όργανικαί συνθ. χρωστ. υλ.αι,ινδικόν φυτικόν κ.λ.π.	64	64	656 Έτοιμα είδη εξ ύφαντικών υλών	6	4
541 Ιατρικά και φαρμακευτικά προϊόντα	75	72	657 Έπιστρώματα δαπέδων, τάπητες	7	5
551 Αιθέρια έλαια, προϊόντα χρησιμοποιούμενα εις άρωματοποιίαν και ζαχαροπλαστικήν	46	51	661 Άσβεστος, τσιμέντον κ.λ.π.	15	12
554 Σάπωνες, προϊόντα καθαρισμού και στιλβάσεως	42	42	662 Οικοδομικαί υλ.αι εκ πηλοϋ	26	27
551 Λιπάσματα βιομηχανικά	33	30	663 Όρυκτά είδη βιομηχανποιημένα	41	39
571 Έκρηκτικαί υλ.αι και είδη πυροτεχνίας	72	70	664 Ύαλος	47	44
581 Πλαστικά υλ.αι, αναγεννημένη κυταρίνη, ρητίναι τεχνηταί	61	58	665 Ύάλινα είδη	48	48
599 Διάφοροι χημικαί υλ.αι και προϊόντα	30	32	666 Πήλινα είδη	37	40
6 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΕΙΔΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΜΕΝΑ ΚΥΡΙΩΣ ΚΑΤΑ ΠΡΩΤΗΝ ΥΛΗΝ					
611 Δέρματα κατειργασμένα	13	13	671 Χυτοσίδηρος, σπογγώδης σίδηρος κ.λ.π. ...	4	3
612 Είδη εκ δέρματος	21	23	672 Τύποι και ισοδύναμοι αρχικαί μορφαί	31	29
613 Σισυροδέματα κατειργασμένα	5	18	673 Ράβδοι και είδη καθορισμένης μορφής εκ σιδήρου και χάλυβος	63	60
629 Είδη εκ καουτσούκ ...	38	38	674 Μεγάλα πλατέα και λαμαρίναι	55	53
631 Έυλεία δι' έπενδύσεις κ.λ.π.	11	9	675 Ταινίαί	57	55
632 Είδη εκ ξύλου	18	17	678 Σωλήνες και εξαρτήματα σωληνώσεων	36	34
641 Χάρτης και Χαρτόνιον	51	54	679 Τεχνουργήματα Χυτά και σφυρήλατα εκ σιδήρου ή χάλυβος	50	52
			681 Άργυρος, Λευκόχρυσος κ.λ.π.	52	45
			682 Χαλκός	22	22
			684 Άργίλιον	2	1

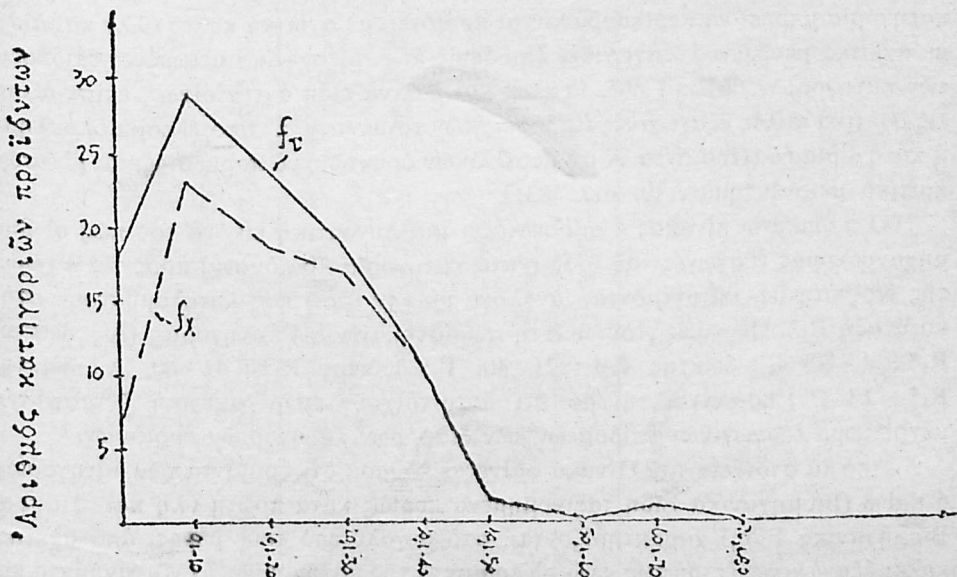
(συνεχίζεται)

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 (συνέχεια)

Κωδικός ΤΤΔΕ	Δείκτες Κατατάξεως		Κωδικός ΤΤΔΕ	Δείκτες Κατατάξεως			
	R _i	R _i *		R _i	R _i		
642	Είδη εκ χαρτομάζης, χάρτου και χαρτονίου	39	41	685	Μόλυβδος	60	59
651	Νήματα και κλωσται ύ- φαντικά	8	6	691	Μεταλλικαί κατασκευαί και έτερα μέρη αυτών ..	49	50
652	Ύφασματα βαμβακερά .	17	19	692	Μεταλλικά δοχεία δι' έ- ναπόθεσιν και μεταφο- ράν	65	65
653	Ύφασματα έτερα τών βαμβακερών	32	11	693	Καλώδια εκ συρμάτων	23	26
7 ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΟΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ				695	Έργαλεία χειρός και δια μηχανάς	58	57
711	Μηχαναί, γεννήτριαι, πλὴν ηλεκτρικῶν	70	68	696	Είδη μαχαιροποιίας ...	66	66
712	Γεωργικά μηχανήματα και συσκευαί	74	71	697	Είδη οικιακῆς χρήσεως	29	31
714	Μηχαναί γραφείου	20	20	698	Έτερα βιομηχ. είδη εκ μετάλλου	43	43
715	Μηχανήματα κατεργα- σίας μετάλλων	65	61	8 ΔΙΑΦΟΡΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΕΙΔΗ			
717	Μηχανήματα ύφαντουρ- γίας	76	73	812	Συσκευαί ύγιεινῆς, θερ- μάνσεως, φωτισμοῦ	27	76
718	Μηχανήματα δι' ειδικευ- μένης βιομηχανίας	73	69	821	Έπιπλα	19	21
719	Άλλαι μηχαναί, συσκευ- αί κ.λ.π.	67	63	831	Είδη ταξιδίου κ.λ.π. ...	12	35
722	Μηχαναί ηλεκτρογεννή- τριαι	69	67	841	Ένδύματα	9	7
723	Ύλικὸν διὰ διαναμὴν ήλεκτρισμοῦ	62	62	842	Ένδύματα εκ σισύρας ..	1	74
724	Συσκευαί τηλεπικοινων- νιῶν	59	16	851	Ύποδήματα	10	8
725	Ήλεκτρικαί συσκευαί οι- κιακῆς χρήσεως	56	56	861	Έπιστημονικαί συσκευ- αί και ὄργανα	45	15
729	Λοιπαί μηχαναί και συ- σκευαί ηλεκτρ.	53	47	863	Ταινία κινηματογραφι- καί	71	77
732	Άμαξαι δι' ὁδοῦς, αὐτο- κίνητα	54	49	891	Μουσικά ὄργανα	28	28
735	Πλοία και πλοίαρια ...	77	75	892	Έντυπα	24	24
				893	Είδη εκ τεχνητῶν πλα- στικῶν ὑλῶν	25	25
				894	Παιχνίδια κ.λ.π.	14	10
				897	Κοσμήματα, είδη χρυσο- χοΐας	16	14
				899	Βιομηχανικά είδη μὴ κα- τανομαζόμενα	35	36

γοντες¹. Αντίθετα, τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ σημαίνει ὅτι οἱ σχετικὰ καλὲς ἐξαγωγικὲς ἐπιδόσεις ὀρισμένων κατηγοριῶν βιομηχανικῶν προϊόντων δὲν θὰ πρέπει νὰ ὑποτιμηθοῦν μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι, γιὰ μερικὲς τουλάχιστον ἀπ' αὐτές, ὁ δασμολογικὸς ἀφοπλισμὸς, γιὰ εἰσαγωγὰς τῶν ἴδιων προϊόντων ἀπὸ τὴν Ε.Ο.Κ., δὲν εἶναι πλήρης. Τὸ συμπέρασμα τῆς μελέτης τοῦ G.D.I., ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑλληνικῶν βιομηχανικῶν προϊόντων ποῦ διαθέτουν, σὲ σχέση μετὰ τὰ ἀντίστοιχα Κοινοτικῆς προελεύσεως «συγκριτικὸ πλεονέκτημα», εἶναι σχετικὰ μικρὸς, δὲν μεταβάλλει τὴν εἰκόνα ποῦ παρουσιάσαμε ἐδῶ, γιὰτὶ ἡ κατάσταση θὰ ἦταν ἀκριβῶς ἡ ἴδια, ἢ τουλάχιστον πολὺ παρόμοια, καὶ ἂν ἀκόμα ἡ κατάργηση τῶν δασμῶν ἦταν ἤδη πλήρης (ὁπότε θὰ εἶχε ἐφαρμογὴ ἢ κατάταξη R_i).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3

Ύψος Δασμολογικοῦ Συντελεστοῦ γιὰ εἰσαγωγὰς
ἀπὸ Ε.Ο.Κ. (1.5.74, %)

1. Ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ συντελεστοῦ συσχετίσεως (γ_r) γίνεται βάσει τοῦ τύπου :

$$\gamma_r = 1 - \frac{6 \sum d_i^2}{n(n^2 - 1)}$$

ὅπου d_i εἶναι ἡ διαφορὰ μετὰξὺ τῶν δεικτῶν κατατάξεως R_i καὶ

R_i^* γιὰ κάθε συγκεκριμένη κατηγορία προϊόντων καὶ n τὸ πλῆθος τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων (77) (βλέπε Κ. Ἀθανασιάδη [1] σελ. 91).

Γιὰ νὰ τονίσουμε τὸν ἰσχυρισμὸ μας αὐτό, ἐγκαταλείπουμε γιὰ λίγο τὴ μεθοδολογία ποὺ ἀκολουθήσαμε μέχρι τώρα καὶ κάνουμε χρῆση, ὅπως καὶ τὸ G.D.I., τῶν ἀλγεβρικών τιμῶν τῶν E_i (τύπος 3) καὶ $E(t)_i$ (τύπος 4). Ἀπὸ τὴν κατάταξη τῶν προϊόντων ἀναλόγως τοῦ δείκτη R_i^* (βλέπε Παράρτημα) φαίνεται ὅτι ἀπὸ τις 18 κατηγορίες βιομηχανικῶν προϊόντων γιὰ τις ὁποῖες $E_i > 0$, οἱ 13, ποὺ συγκεντρώνουν καὶ τὸ 90 % τῶν ἐξαγωγῶν πρὸς ΕΟΚ προϊόντων τῶν 18 κατηγοριῶν, παρουσιάζουν καὶ $E(t)_i > 0$, διατηροῦν δηλαδὴ τὸ «συγκριτικὸ πλεονέκτημά» τους παρὰ τὴν ἀπάλειψη τῆς ἐπιδράσεως τῶν δασμῶν. Ἐπιπλέον, οἱ 14 ἀπὸ τις παραπάνω κατηγορίες προϊόντων καλύπτουν καὶ τις 7 καθαρὰ βιομηχανικὲς διψήφιες κατηγορίες προϊόντων ποῦ, κατὰ τὸν Hummen (9, σελ. 82), διαθέτουν «συγκριτικὸ πλεονέκτημα». Τὸ γεγονός ὅτι οἱ ὑπόλοιπες 4 (εἰδικότερα : 661. Τσιμέντα, 671 Χυτοσίδηρος, 894 Παιχνίδια καὶ 897 Κοσμήματα) δὲν ἀναφέρθηκαν στὴ μελέτη τοῦ D.G.I. ὀφείλεται, τις περισσότερες φορές, στὴν περιληπτικὴ κατάταξη τῶν προϊόντων ποὺ χρησιμοποίησε καὶ στὸ γεγονός ὅτι μέσα στὴν ἴδια διψήφια κατηγορία μπορεῖ νὰ περιλαμβάνονται προϊόντα μὲ σχετικὰ καλὲς ἀλλὰ καὶ ἄλλα μὲ σχετικὰ μειωμένες ἐξαγωγικὲς ἐπιδόσεις (π.χ. οἱ σχετικὰ μειωμένες ἐπιδόσεις τῶν κατηγοριῶν 664 καὶ 665, Ὑαλος καὶ ὑάλινα εἶδη ἀντιστοιχῶς, ἐπισκιάζουν τις σχετικὰ καλὲς ἐξαγωγικὲς ἐπιδόσεις τῶν τσιμέντων, μὲ ἀποτέλεσμα ὀλόκληρη ἢ κατηγορία 66 (Προϊόντα ἐκ μὴ μεταλλικῶν ὀρυκτῶν) νὰ παρουσιάζεται μὲ «συγκριτικὸ μειονέκτημα», (9, σελ. 83)¹.

Ὁ παρακάτω πίνακας 4 παρουσιάζει μιὰ συνοπτικὴ εἰκόνα τοῦ πῶς οἱ βιομηχανικὲς μας ἐξαγωγὲς τοῦ 1975 (κατὰ κατηγορία προϊόντων) πρὸς τις 9 χῶρες τῆς Κοινότητος, κατανέμονται, ἀνάλογα μὲ τὴν θέση ποὺ καταλαμβάνουν στὴν κατάταξη R_i^* . Οἱ τιμὲς τοῦ δείκτη χωρίστηκαν σὲ 4 κατηγορίες (Α : δείκτης R_i^* : 1 - 20, Β : δείκτης R_i^* : 21 - 40, Γ : δείκτης R_i^* : 41 - 60, Δ : δείκτης R_i^* : 61 - 77) ποὺ εἶναι φανερό ὅτι ἀντιστοιχοῦν στὴν σχετικὴ ἔνταση τῶν μέχρι τώρα ἐξαγωγικῶν ἐπιδόσεων τῶν διαφόρων κατηγοριῶν προϊόντων².

Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ Πίνακα φαίνεται καθαρὰ ὅτι προϊόντα τῶν κατηγοριῶν 6 καὶ 8 (Βιομηχανικὰ Εἶδη ταξινομημένα κυρίως κατὰ πρώτη ὕλη καὶ Διάφορα Βιομηχανικὰ Εἶδη) χαρακτηρίζονται, στὸ μεγαλύτερό τους μέρος, ἀπὸ σχετικὰ καλὲς ἐξαγωγικὲς ἐπιδόσεις, ἐνῶ τὰ προϊόντα τῆς κατηγορίας 7 (Μηχανήματα καὶ Ὑλικά Μεταφορῶν) καταλαμβάνουν γενικὰ τις τελευταῖες θέσεις τῆς κατατάξεως. Τέλος, οἱ ἐξαγωγὲς προϊόντων τῶν Χημικῶν Βιομηχανιῶν (κατηγορία 5) συγκεντρώνονται στὸ μέσον τῆς κατατάξεως (84 % στὴν κατηγορία Β, 12 % στὴν κατηγορία Γ).

1. Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Χυτοσιδήρου (SITC : 671) μεταξύ τῶν προϊόντων γιὰ τὰ ὁποῖα, μετὰ τὴν ἀπάλειψη τῆς ἐπιδράσεως τῶν δασμῶν, ἡ Ἑλλάς παρουσιάζεται νὰ διατηρεῖ «συγκριτικὸ πλεονέκτημα», εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ ὀφείλεται στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὑπολογίστηκε τὸ $E(t)$ γιὰ τὸν συγκεκριμένο αὐτὸ κλάδο (βλέπε καὶ ὑποσημείωση 1, σελ. 19).

2. Σύμφωνα μὲ ὅσα ἀναφέρθηκαν πρὶ πάντων, στὴν Κατηγορία Α περιλαμβάνονται καὶ τὰ προϊόντα γιὰ τὰ ὁποῖα τὸ GDI καὶ ἡ μελέτη αὐτὴ διαπίστωσε ὑπαρξὴ κάποιου «συγκριτικοῦ πλεονεκτήματος», σὲ σχέση μὲ τοὺς κοινοτικὸς παραγωγούς.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΠΡΟΣ ΕΟΚ (1975) ΑΝΑΛΟΓΩΣ ΕΞΑΓΩΓΙΚΗΣ ΕΠΙΔΟΣΕΩΣ

Κατηγορίες Βιομηχανικών Προϊόντων	Κατηγορία 'Εξαγωγικής' Επίδοσης		Δ	Σύνολο 'Εξαγωγών' Κατηγορίας (1975)
	A	B		
5	— (—)	83,9% (73,0%)	4,1% (7,2%)	100,0%
6	92,3% (68,4%)	4,9% (20,9%)	0,9% (7,7%)	100,0%
7	11,0% (0,7%)	— (—)	81,3% (57,3%)	100,0%
8	90,9% (30,9%)	3,1% (6,1%)	7,0% (27,8%)	100,0%
Σύνολο Βιομηχανικών Προϊόντων	(100%)	(100%)	(100%)	

Πηγή: Πίνακας 3 και OECD [15] JD 1975.

Ειδικότερα, στο μέχρι τώρα εμπόριό μας με την ΕΟΚ τις καλύτερες επιδόσεις παρουσίασαν οι παρακάτω κατηγορίες προϊόντων¹:

Άργίλιον (684), Τούλια, τρίχαπτα κεντήματα (654), Χυτοσίδηρος, σπογγώδης σίδηρος (671)², Έτοιμα είδη έξ υφαντικών ύλων (656), Έπιστρώματα δαπέδων και τάπητες (657), Νήματα και κλωσται υφαντικά (651), Ξυλεία δι' έπενδύσεις (631), Υφάσματα πλ ήν βαμβακερών (653), Άσβεστος / Τσιμέντο (661), Δέρματα κατειργασμένα (611), Ένδύματα (841), Υποδήματα (851) και Παιχνίδια (894).

Οι παραπάνω 13 κατηγορίες προϊόντων είναι αυτές στις οποίες συχνά αναφερθήκαμε, αυτές δηλαδή που διατηρούν το «συγκριτικό τους πλεονέκτημα» παρά την απόληψη της επιδράσεως των εισαγωγικών δασμών.

Σχετικά καλές επιδόσεις, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει πάντα και ύπαρξη πλεονασματικού έμπορικού ισοζυγίου, παρουσίασαν και οι έξης κατηγορίες προϊόντων :

Σισυροδέρματα κατειργασμένα (613), Είδη εκ ξύλου (632), Βαμβακερά υφάσματα (652), Συσκευαί Τηλεπικοινωνιών (724), Μηχαναί γραφείου (714), Κοσμήματα, είδη χρυσοχοΐας (897) και Έπιστημονικά συσκευαί και όργανα (861).

Οί παραπάνω 20 κατηγορίες προϊόντων συγκεντρώνουν το 77,1 % του συνόλου των βιομηχανικών μας εξαγωγών στην Κοινότητα για το 1975. Άπ' αυτές, το 90 % έντοπίζεται στις 13 κατηγορίες για τις οποίες οί πιθανότητες να στερηθούν το «συγκριτικό τους πλεονέκτημα», έξ αίτίας της συμπληρώσεως του δασμολογικού άφοπλισμού, χαρακτηρίστηκαν περιορισμένες.

Γενικότερα, όμως, ή διαπίστωση ότι ή κατάργηση και των δασμών εισαγωγής που άπομένουν δέν φαίνεται να προκαλεί σοβαρές ανακατατάξεις στην κλίμακα που καταρτίσθηκε βάσει του δείκτη R_i^* , δέν άφορα μόνο την κορυφή της, αλλά όλο της το μήκος και μιá πρόχειρη ματιά στον Πίνακα 3 αυτό άκριβώς δείχνει.

Άν λοιπόν ή διάρθρωση των δασμών δέν είναι άρκετή για να έξηγήσει τη διαμόρφωση των σχετικών έξαγωγικών επιδόσεων των έλληνικών βιομηχανικών προϊόντων, τότε, μοιραία, όλο το βάρος μεταβιβάζεται στις πιό πραγματικές συνθήκες που τελικά διαμορφώνουν την ανταγωνιστικότητά τους, τόσο στην έγχώρια όσο και στις κοινοτικές άγορές. Είναι γεγονός ότι οποιαδήποτε δασμολογική, ή άλλου είδους, προστασία της έγχώριας παραγωγής χρησιμεύει, μέχρις ένα σημείο τουλάχιστο, σαν αντίβαρο για όρισμένες από τις άλλες διαρ-

1. Περιοριζόμαστε έδω στην αναλυτική παρουσίαση των προϊόντων της Α κατηγορίας έξαγωγικής επιδόσεως. Μιá πιό λεπτομερειακή εικόνα παρουσιάζεται στο Παράρτημα που συνοδεύει τη μελέτη αυτή.

2. Βλέπε όμως και ύποσημείωση 1, σελ. 19.

θρωτικές αδυναμίες στις οποίες αναφερόμαστε. Είναι επίσης γεγονός, αν και αυτό δεν επιχειρήσαμε να το εκτιμήσουμε, ότι η κατάργηση της δασμολογικής προστασίας μπορεί να μη προκαλέσει μεταβολή στη θέση των διαφόρων ελληνικών προϊόντων, σε σχέση με όλα τα άλλα, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι όλη η κλίμακα δεν είναι πιθανό να μετακινηθεί προς τα κάτω. Το συμπέρασμα πάντως που μπορούμε στο σημείο αυτό να βγάλουμε είναι ότι, οί π ρ α γ μ α τ ι κ έ ς σ υ ν θ ή κ ε ς π α ρ α γ ω γ ή ς και έ μ π ο ρ ί α ς, τ ο μέγεθος των μονάδων, ή ποιότητα της οργανώσεως και της διοικήσεως των ελληνικών επιχειρήσεων και γενικά όλα τα έσωτερικά στοιχεία διαμορφώσεως της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών βιομηχανικών εξαγωγών, είναι πολύ πιθανό να αποδειχτούν, στο πολύ κοντινό μέλλον, πολύ πιο ισχυροί προσδιοριστικοί παράγοντες της επιτυχίας ή άποτυχίας στις Κοινοτικές αγορές, από οποιαδήποτε συμφωνημένη διαδικασία σταδιακής μειώσεως των δασμών¹. Παράλληλα, ότι οί προσπάθειες για τη βελτίωση των παραπάνω στοιχείων δεν θα πρέπει να είναι λιγότερα έντονη στους κλάδους που στο παρελθόν φάνηκαν περισσότερο ίκανοί από άλλους στην εξαγωγική τους δραστηριότητα. Το ότι η προσπάθεια αυτή θα είναι ευκολότερη και οί πιθανότητες επιτυχίας της πιο εξασφαλισμένες, αν συγχρόνως διατηρηθούν, για μιá μεταβατική περίοδο, και όρισμένες μορφές προστασίας από έξωτερικό ανταγωνισμό, δεν άμφισβητείται. Το ίδιο όμως απαραίτητη είναι και [μιá έμπεριστατωμένη ανάλυση του ποιές είναι, για ποιους κλάδους θα πρέπει να επιδιωχθούν και πώς θα πετύχουν οί άλλαγές και οί βελτιώσεις. Και μόνο σάν παράγωγο μιās τέτοιας ανάλυσεως, ποιές θα πρέπει να είναι οί διαπραγματευτικές μας θέσεις για κλαδική άπελευθέρωση του έμπορίου μας με την Κοινότητα.

III. Συμπεράσματα και προτάσεις

Άπό τα όσα προηγήθηκαν προκύπτουν τα παρακάτω βασικά συμπεράσματα :

1. Μηχανική έφαρμογή οποιασδήποτε τεχνικής για τόν προσδιορισμό των προϊόντων στα όποια ή ελληνική παραγωγή διαθέτει [«συγκριτικό πλεονέκτημα» είναι πολύ πιθανό ότι θα καταλήξει σε ύποεκτιμήσεις των πραγματικών δυνατοτήτων (και των προοπτικών) της ελληνικής βιομηχανίας. Πιο έντονες είναι οί άντιρρήσεις μας στο έπιχείρημα ότι, άφου οί δασμοί εισαγωγής στην ΕΟΚ ελληνικών προϊόντων έχουν ήδη καταργηθεί πρό πολλού, δεν θα πρέπει να άναμένονται άπό την Ένταξη και μόνο, αύξήσεις των εξαγωγών μας παράγωγες του

1. Χρησιμοποιούμε την έννοια «έσωτερικό» στοιχείο διαμορφώσεως ανταγωνιστικότητας για ό,τιδήποτε εξαρτάται άπό την ίδια την έπιχείρηση και έπίσης για ό,τιδήποτε προέρχεται άπό την άσκηση έθνικής οικονομικής πολιτικής. Η ύπαρξη έξωτερικών επιβαρύνσεων στο κόστος, που δημιουργούνται άπό κακή ή έλλιπή λειτουργία Κρατικών ύπηρεσιών περιλαμβάνεται, ένω είναι φανερό ότι ή δασμολογική πολιτική εξαιρείται.

δασμολογικοῦ ἀφοπλισμοῦ. Μιὰ ἄλλη ἄποψη ποὺ διατυπώθηκε εἶναι ὅτι, συγκριτικὰ πλεονεκτήματα ποὺ πιθανῶς ὑπάρχουν ἢ ποὺ εἶναι εὐκόλο νὰ δημιουργηθοῦν, δὲν ἐκδηλώνονται αὐτόματα σὲ ἐξαγωγές γιατί λείπει ἡ γνώση τῶν εὐκαιριῶν στὶς ἀγορές τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τὸ πλεονέκτημα ἐξακολουθεῖ πιθανῶς νὰ ὑπάρχει, οἱ ὑπολογισμοὶ ὅμως, ποὺ βασίζονται μόνο σὲ πραγματοποιήσεις ἐξαγωγῶν καὶ ὄχι σὲ δυνατότητες, ἐπηρεάζονται σὲ βάρος τῆς ἐλληνικῆς θέσεως.

2. Ἡ συμπλήρωση τῆς διαδικασίας τοῦ δασμολογικοῦ ἀφοπλισμοῦ τῆς ἐλληνικῆς βιομηχανίας ἀπὸ εἰσαγωγές προελεύσεως ΕΟΚ δὲν φαίνεται ὅτι θὰ ἐπηρεάσει τὴ σχετικὴ θέση τῶν διαφόρων κατηγοριῶν βιομηχανικῶν προϊόντων. Αὐτὴ καθορίζεται, καί, σύμφωνα μὲ ὅλες τὶς ἐνδείξεις θὰ συνεχίζει νὰ καθορίζεται, ἀπὸ ἐσωτερικὰ κυρίως στοιχεῖα διαμορφώσεως κόστους καὶ ἀνταγωνιστικότητας.

Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ δὲν βρίσκεται ἀναγκαστικὰ σὲ ἀντίθεση μὲ ἐκεῖνα τῆς ἀνάλογης πρόσφατης μελέτης τοῦ G.D.I., μὲ τὴ μόνη διαφορὰ ὅτι ἀπὸ ἐκεῖνη ἔλειψε ἡ σύγκριση τῆς καταστάσεως ποὺ οὕτως ἢ ἄλλως, μὲ ἐνταξὴ ἢ χωρὶς, θὰ ἐπικρατοῦσε στὴν ἐλληνικὴ βιομηχανία, μὲ ἐκεῖνη ποὺ πιθανῶς θὰ διαμορφωθεῖ ἀπὸ τὴν συμπλήρωση τοῦ δασμολογικοῦ ἀφοπλισμοῦ τῆς βιομηχανίας μας ἐναντι εἰσαγωγῶν ἀπὸ τὴν Κοινότητα.

3. Ἄν μέχρι σήμερα ἡ ἀνάγκη νὰ προχωρήσει ἡ βιομηχανία μας σὲ ἀναδιαρθρώσεις καὶ τόνωση τοῦ ὀρθολογισμοῦ στὴν παραγωγή καὶ τὴ Διοίκηση ἦταν αἰσθητή, τώρα γίνεται ἐπιτακτικὴ. Ἡ διατήρηση κάποιας δασμολογικῆς ἢ ἄλλου εἴδους προστασίας γιὰ κάποια μεταβατικὴ περίοδο μᾶλλον σὰν συμπληρωματικὴ κρατικὴ ἐνίσχυση θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζεται παρὰ σὰν υποκατάστατο [ιδιωτικῶν πρωτοβουλιῶν γιὰ ἀναδιαρθρώσεις καὶ τόνωση τοῦ ὀρθολογισμοῦ σὲ ὅλα τὰ στάδια τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας.

4. Ἡ συνέχεια τῶν διαπραγματεύσεών μας, μὲ τὴν Κοινότητα θὰ πρέπει ἀργὰ ἢ γρήγορα νὰ πάρει κλαδικὸ χαρακτήρα. Πόσο καλὴ εἶναι ἡ γνώση τῶν διαπραγματευτῶν μας γιὰ τὶς πραγματικὲς συνθήκες καὶ ἰδιομορφίες καθενὸς βιομηχανικοῦ μας κλάδου, ἂν ὄχι καὶ κάθε προϊόντος ; καὶ

5. Ἐνα ἀπὸ τὰ κενὰ ποὺ ἡ συμπλήρωση τῆς μελέτης αὐτῆς ἀφήνει πίσω τῆς εἶναι ἡ ἐξέταση τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος μὲ «τρίτες» — ἐκτὸς ΕΟΚ — χώρες. Ἄν ἡ θεωρία γιὰ ἀνάλογα θέματα ἔχει καμμιά ἐφαρμογὴ καὶ στὴν συγκεκριμένη περίπτωση (ὑπάρχουν μάλιστα ἐνδείξεις ὅτι ἔχει) οἱ διάφορες χώρες καὶ οἱ βιομηχανίες τους, μοιράζονται, μὲ μιὰ διαρκῆ διαδικασίαν ἀνακατατάξεων, τὶς ἀγορές γιὰ τὰ προϊόντα τους μιὰ καὶ ὅλοι δὲν μποροῦν νὰ παραγάγουν τὰ πάντα γιὰ τοὺς πάντες. Ἄν αὐτὸ ἰσχύσει καὶ γιὰ τὴν περίπτωσιν τῆς Ἑλλάδος, τὸ συγκεκριμένο ἐρῶτημα ποὺ δημιουργεῖται εἶναι : Σὲ ποιές ἀγορές καὶ μὲ ποιά προϊόντα θὰ πρέπει νὰ ἐπιχειρηθεῖ διείσδυση ; Εἶναι ὁμολογουμένως ἓνα ἐρῶτημα ποὺ καλεῖ γιὰ ἀπάντησιν καὶ σκοπεύουμε νὰ ἐπανέλθουμε μὲ κάποιες διαπιστώσεις καὶ συμπεράσματα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
Κατάταξη ελληνικών εξεργασίμων βιομηχανικών προϊόντων ανάλογως δείκτου R*

Κωδικός ΤΤΑΕ	Κατηγορίες Βιομηχανικών Προϊόντων	Τιμές του R*									
		1 έως 10	11 έως 20	21 έως 30	31 έως 40	41 έως 50	51 έως 60	61 έως 70	71 έως 77		
5	ΧΗΜΙΚΑ Προϊόντα			561	599	554	551	531	541		
6	Βιομηχανικά είδη κυρίως ταξινομημένα κατά πρώτην ύλην	684*	653*	682	697	642	679	692			
		654*	661*	612	678	698	674	696			
		671*	611*	693	629	664	641				
		656*	632	662	663	681	675				
		657*	613+	672	666	655+	695				
		651	652			665	685				
		631*				691	673				
7	Μηχανήματα και ύλικο μεταφορών		724			729	725	715	712		
			714			732		723	717		
								719	735		
								722			
								711	718		
8	Διάφορα Βιομηχανικά Είδη	841*	897+	821	831+				842+		
		851*	861	892	899				812		
		894*		893					863		
				891							

+ $E_i > 0$, $E(t)_i < 0$

* E_i , $E(t)_i > 0$

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ἀθανασιάδης, Κ., Στατιστικὴ (Μέρος Δεύτερον), Ἀθήναι, 1962.
2. Balassa, B., «Trade Liberalization and «Revealed» Comparative Advantage», Manchester School, May 1965, 99 - 123.
3. Balassa, B., «Trade Creation and Trade Diversion in the European Common Market», Economic Journal, March 1967, σελ. 1 - 21.
4. Barber, C. L., «Canadian Tariff Policy» Canadian Journal of Economics and Political Science, Νοέμβριος 1955, σελ. 513 - 530.
5. Γεωργακόπουλος, Θ., Ἑμμεσοὶ φόροι καὶ Βιομηχανία εἰς τὴν Ἑλλάδα (Εἰδικαὶ Μελέται, IOBE, Ἀθήναι, 1977).
6. Confederation of British Industry, Britain and Europe (London, 1966/67).
7. Corden, W. M., «The Tariff» στὸ βιβλίον τοῦ A. Hunter, The Economics of Australian Industry (Melbourne University Press, 1966).
8. Korden, W. M., «The Structure of a Tariff System and the Effective Protective Rate», The Journal of Political Economy, Ἰούνιος 1966.
9. German Development Institute / W. Hummen, Greek Industry in the European Community - Prospects and Problems (Berlin, 1977).
10. Han, S. S. and Leisner, H. H., Britain and the Common Market (Cambridge University Press, Occasional Paper : 27, Cambridge 1971).
11. Humphrey, D. D., The United States and the Common Market (New York, Frederick Praeger Inc., 1962).
12. Ἡλιόπουλος, Π., Ἡ Ἑλλάς καὶ αἱ Χῶραι τῆς ΕΟΚ, (Ἀθήναι 1977).
13. Kalamotousakis, G. J., «Greece's Association with the European Community : An Evaluation of the First Ten Years» δημοσιευμένο στὸ βιβλίον τῶν Shlaim A. & Yannopoulos G. N., The EEC and the Mediterranean Countries (Cambridge University Press, 1976).
14. Leisner, H. H., «The European Common Market and British Industry». Economic Journal, June 1958, σελ. 302 - 16.
15. OECD, Trade by Commodities-Country Summaries (Serie B).
16. Σύνδεσμος Ἑλλήνων Βιομηχάνων, Δελτίον (Ἀρ. 345, 15 Νοεμβρίου 1976).
17. Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν, Τελωνειακὸν Δασμολόγιον Εἰσαγωγῆς (Ἀθήναι, 1974).